

Osaamista
ja oivallusta
tulevaisuuden
tekemiseen

Amisreformin unohdettu puoli

Erityistä tukea tarvitsevien nuorten siirtyminen ammatillisesta koulutuksesta työelämään

Samuli Kokkonen

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Sosiaalialan YAMK

10.4.2023

Tekijä	Samuli Kokkonen
Otsikko	Amisreformin unohdettu puoli Erityistä tukea tarvitsevien nuorten siirtyminen ammatillisesta koulutuksesta työelämään
Sivumäärä	53 sivua + 1 liite
Aika	10.4.2023
Tutkinto	Sosiaalialan ylempi ammattikorkeakoulututkinto
Tutkinto-ohjelma	Sosiaalialan tutkinto-ohjelma
Ohjaaja	Lehtori Miia Ojanen
<p>Opinnäytetyön aiheena on tutkia ammatillista tutkintoa suorittavien nuorten kokemuksia paja-tyyppisestä koulutuksesta rakennusalan opinnoissa, jossa perinteinen harjoitteluiden kautta työelämään tutustuminen on jäänyt toteutumatta. Opinnäytetyössä selvitetään ammatillista tutkintoa suorittavien opiskelijoiden omia kokemuksia ja tuen tarvetta.</p> <p>Opinnäytetyö on samalla katselmus viimeisen reilun kymmenen vuoden aikaiseen työllisyyspolitiikkaan Suomessa ja tarkastella sitä erityisesti ammatillisen koulutuksen käyneiden nuorten näkökulmasta. Opinnäytetyössä nostetaan esille keskeisimmät työvoimapolitiikan uudistukset samalla avaten taustaa kehitykselle, joka on johtanut kuntien yhä suurempaan vastuuseen alueellisista työllisyystoimista.</p> <p>Opinnäytetyö on toteutettu laadullisena tutkimuksena ja tutkimusmenetelmänä käytettiin haastattelututkimusta, joka toteutettiin Savon ammattiopiston rakennusalan perustutkintoa suorittaville opiskelijoille. Haastatteluita toteutui yhteensä neljä kappaletta. Keskeisimpinä huomioina voidaan pitää opiskelijoiden haasteet opintojen yhteisten aineiden suorittamisessa, mutta toisaalta toiveikas suhtautuminen työnhakuun työelämäjaksojen puuttumisesta huolimatta.</p> <p>Johtopäätöksenä voidaan todeta, että moniammatillisen koulutusmuodon ja opinto-ohjauksen myötä, myös pitemmän opintopolun käyneet nuoret voivat siirtyä työelämään osaavina työntekijöinä.</p>	
Avainsanat	Työllisyydenhoito, ammatillinen koulutus, opintojen ohjaus, nuorisotyöttömyys

Author Title	Samuli Kokkonen Forgotten aspect of the VET reform in Finland Young students transition from VET to work career with special needs support
Number of Pages Date	53 pages + 1 appendices 10 April 2023
Degree	Master`s Degree Programme in Social Services
Degree Programme	Social Services
Instructor	Miia Ojanen, lecturer
<p>Subject of this thesis is to examine students training for initial vocational qualification in construction work who have not been able to obtain apprenticeship. The thesis focuses on students personal experiences and measures of support during the time of study and right after graduation.</p> <p>The thesis covers main events and development of Finnish employment policies in the last decade, specially from the perspective of students in vocational education. The thesis establishes the background for long going development in growing responsibilities of municipalities on employment measures in Finland.</p> <p>The thesis was conducted as a qualitative study through a thematic interview. The four interviewed students were from Savo vocational college and studied initial vocational qualification in construction work. The main results were the notable amount of challenge the students had in completing their common units included in all degrees. As a positive observation, the students had a hopeful attitude towards job seeking despite lack of work experience.</p> <p>As a conclusion it can be said that with multiprofessional team of educators and study guidance, even the less experienced students with longer studying periods can enter working life as professionals of their trade.</p>	
Keywords	employment measures, vocational education and training, study guidance, youth employment,

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Työllisyydenhoidon ja koulutuksen taustaa 2010 luvulta alkaen	3
2.1	Nuorisotakuu ja siitä jatkunut kehitys	3
2.2	Työllistymistä edistävä monialainen yhteispalvelu TYP	4
2.3	Ammatillisesta reformista	5
2.4	Oppivelvollisuuden korotus 18 ikävuoteen saakka	7
2.5	Ensimmäinen työllisyyden kuntakokeilu 2012–2015	7
2.6	Alueellinen työllisyyskokeilu 2017–2018	8
2.7	Uusi asiakaspalvelumalli	10
2.8	Kolmas kuntakokeilu 2021–2024	11
3	Teoreettiset lähestymistavat	13
3.1	Moniammatillisen yhteistyön merkitys	13
3.2	Terveydelliset haasteet ja lisätutkimuksen tarve	14
3.3	Opintojen ohjaus ja nuorten oma näkökulma	16
3.4	Perehdyttäminen nuoren tukena	18
4	Opinnäytetyön toteutus	20
4.1	Tutkimuskysymykset	20
4.2	Laadullinen tutkimus	20
4.3	Savon ammattiopisto	21
4.4	Kohderyhmä	21
4.5	Haastattelut	21
4.6	Aikataulu	23
4.7	Aineiston analyysi	23
5	Tulokset	28
5.1	Ammattitutkinnon suorittamiseen vaadittavat tekijät	28
5.1.1	Kokemus itsestä opiskelijana	28
5.1.2	Ammatillisen opetuksen organisointi	30
5.2	Koulutuksen ja työelämän tarpeiden kohtaaminen	33
6	Johtopäätökset	37
7	Pohdinta	42
	Lähteet	48

1 Johdanto

Vuonna 2016 peruskoulun päätti vajaat 60 000 nuorta, joista ammatilliseen koulutukseen hakeutui 46 prosenttia. (Pekkarinen & Myllyniemi 2017: 27.) Vahvasta työelämäpainotteisesta koulutussuuntauksesta huolimatta, osalla ammattiin valmistuvista ei ole työelämään siirtymiseen riittäviä taitoja ja valmiuksia ja osa jää työelämän ulkopuolelle heti valmistuttuaan.

Viimeinen reilu vuosikymmen on ollut Suomelle suurten työvoimapolitiikkaan ja koulutukseen liittyvien rakenteellisten muutosten aikaa. Tästä esimerkkinä muun muassa vuonna 2013 käynnistynyt nuorisotakuu, jolla pyrittiin takaamaan jokaiselle alle 25-vuotiaalle koulutus-, työ- tai harjoittelupaikka (Valtioneuvosto 2011: 46). Muutosta jatkoi ammatillisen koulutuksen reformi, joka toi käyttöön koulutusopimusmallin ja jatkuvan haun oppilaitokseen. Juha Sipilän hallitus halusi muokata yhtenä kärkihankkeenaan ammatillista koulutusta osaamisperusteiseksi ja asiakaslähtöiseksi kokonaisuudeksi, jossa työelämässä oppiminen on vankasti läsnä (Valtioneuvosto 2016: 37). Viimeisin suuri koulutusuudistus oli vuonna 2021 voimaan tullut oppivelvollisuusiän jatkaminen 18 ikävuoteen saakka. Sanna Marinin hallituksen tavoitteena oli, että jokainen suomalainen suorittaa peruskoulun jälkeen toisen asteen tutkinnon. (Valtioneuvosto 2019.)

Ammattikoulu-uudistuksen jälkeen omatoimiset ja itseohjautuvat opiskelijat pystyvät etenemään kohti työelämää aikaisemmin mainittujen tavoitteiden mukaisesti, mutta ammattikoulu-uudistuksen kaltaisissa suurissa rakenteellisissa muutoksissa heikosti pärjäävät opiskelijat kärsivät. Markkinaliberalistinen kehitys oppilaitoksissa on vähentänyt annettavaa tukea sitä tarvitseville ja osasta oppilaitoksissa se puuttuu kokonaan (Aaltonen & Kivijärvi 2017: 87). Vaikka koulutusta on painotettu työelämän suuntaan, osa opiskelijoista opiskelee tutkintonsa ilman todellisia työelämäkontakteja, esimerkiksi suorittaen työssäoppimisjaksot oppilaitoksessa.

Kohtaan työssäni usein näitä nuoria, joiden valmistumisen jälkeinen työnhaku on haastavaa, eikä realistisia näkymiä työmarkkinoille ole. Nuoret jäävät suurista rahallisista panostuksista huolimatta palvelujärjestelmän nivelkohdissa ilman soveltuvaa apua ja palvelua. Nuoren jäädessä ilman työpaikkaa tai valmistumisen jälkeistä jatkopolkua on henkilökohtainen pettymys, mutta samalla valuvat myös koulutukseen panostetut rahat hukkaan. Suomessa käytettiin vuonna 2020 ammatilliseen koulutukseen yli 1,8 miljardia euroa (Suomen virallinen tilasto 2020).

Opinnäytetyössä pyritään nostamaan esille viime vuosikymmenen koulutuspoliittisia uudistuksia ja niiden tavoitteiden ristiriitaa todellisuuteen heikosti suoriutuvien ja tukea tarvitsevien nuorten osalta. Samalla tarkastellaan uudenlaisia vaihtoehtoja puuttuvan työelämäkokemuksen saavuttamiseksi oppilaitoksen järjestämänä. Tavoitteena on selvittää työssäoppimisjaksonsa oppilaitoksessa suorittaneiden nuorten henkilökohtaista kokeuksia työnhaussa koetuista haasteista ja onnistumisista. Lisäksi samalla on tarkoitus kuulla nuorten omia kokemuksia koulun tiloissa toteutetuista työharjoitteluista. Ovatko he jääneet jostakin paitsi? Onko lupa suorittaa opintoja koululla ollut sittenkin helpotus? Kuinka puuttuva yhteys työelämään ja oikeisiin työpaikkoihin saadaan luotua?

Asiakaskeskeisen näkökulman lisäksi toivon opinnäytetyön herättävän ajatuksia myös viranomaistahojen, koulutuksen järjestäjien, sekä elinkeinoelämän toimijoiden kesken, toimien samalla alkuna yhteistyölle, joka varmistaa vahvempaa tukea tarvitsevien nuorten siirtymistä työelämään suuntaavien palveluiden äärelle.

2 Työllisyydenhoidon ja koulutuksen taustaa 2010 luvulta alkaen

Suomen työllisyyspolitiikka on elänyt suurta muutosten aikaa viimeisten kahdenkymmenen vuoden ajan. Myös työelämän on muuttunut erilaisten digitaalisten ratkaisujen ja uusien ammattien nousun, sekä vanhojen ammattien häviämisen myötä. Työelämän muutosta voi peilata esimerkiksi Sitran eli Suomen itsenäisyyden juhlarahaston raporttia työn murroksesta vuodelta 2002 tämän päivän megatrendeihin. Vuonna 2003 tulevaisuuden teeseiksi nostettiin muun muassa koulutuksen ja oppimisen merkityksen korostuminen yksilön, yritysten, sekä yhteiskunnan toiminnan kannalta. Työn vaativuuden kehittyessä elämänmittaisen oppimisen ja uusien työelämässä tarvittavien taitojen oppiminen tulee välttämättömäksi. Lisäksi ammatilliseen koulutukseen toivottiin päivitystä ja erilaisia oppimisen muotoja kehoitetaan tukemaan kehittämällä koulutusjärjestelmän monimuotoisuutta. (Lehikoinen, Saarniaho, Suikkanen 2002: 38.) Seuraavassa osiossa tarkastellaan, kuinka työllisyydenhoito ja siihen liittyvä ammatillinen koulutus on muuttunut nostaten samalla esiin muutamia merkittäviä toimijoita ja uudistuksia.

2.1 Nuorisotakuu ja siitä jatkunut kehitys

Jyrki Kataisen vuoden 2011 hallitusohjelman yhtenä painopisteenä oli nuorten syrjäytymisen ehkäisy ja tästä kehiteltiin nuorisotakuuna tunnettu malli. Työ- ja elinkeinoministeriö arvioi, että jo pelkästään yhden työelämästä poistuneen henkilön 40 vuoden toimeentulotuen maksuista kertyy yhteensä 750 000 euroa, eikä summa edes sisällä syrjäytymisestä mahdollisesti johtuvia muita sosiaali- ja terveystukuja. Vuonna 2012 arvioitiin Suomessa olevan 110 000 20–29-vuotiasta nuorta ilman perusasteen jälkeistä tutkintoa. Ilman tutkintoa olevia yhteiskunnasta syrjäytyneitä oli n. 40 000, joista täysin tilastojen ulkopuolella oli 25 000 hävinnyttä nuorta. (TEM raportteja 8/2012: 6).

Kansantaloudellisista lähtökohdista Jyrki Kataisen hallitus määräsi yhteiskuntatakuuksi seuraavat kohdat, jotka tulisivat määrittämään nuorten aktivointia ja työllisyyspolitiikkaa vielä usean vuoden ajan:

”Toteutetaan nuorten yhteiskuntatakuu niin, että jokaiselle alle 25-vuotiaalle nuorelle ja alle 30-vuotiaalle vastavalmistuneelle tarjotaan työ-, harjoittelu-, opiskelu-, työpaja- tai kuntoutuspaikka viimeistään kolmen kuukauden kuluessa työttömäksi joutumisesta. Hallitus käynnistää TEM:n,

OKM:n ja STM:n yhteisen hankkeen, jossa valmistellaan ja toteutetaan tarvittavat toimenpiteet yhteiskuntatakuun toteuttamiseksi vuoteen 2013 mennessä. Hanketta varten asetetaan erillinen näiden kolmen ministeriön työryhmä, jossa ovat edustettuina työelämäosapuolet, kunnat ja muut keskeiset toimijat.” (Valtioneuvosto 2011: 46.)

Nuorisotakuuta edelsi jo vuodesta 2005 yhteiskuntatakuun toimintamalli, jota toteutettiin käytännössä pääsääntöisesti työ- ja elinkeinotoimiston työvoimapolitiisin toimenpitein. Nuorten peruskoulun ja työelämään siirtymisen nivelvaiheisiin ajoittuneet aktivointitoimenpiteet vaikuttivat siten, että nuorten työttömyysjaksot olivat lyhyempiä, kuin vanhemmilla ikäluokilla. Työ- ja elinkeinotoimiston toimenpiteisiin kuului vuonna 2011 muun muassa työharjoittelu, työelämäkokeilu, koulutusneuvonta, ammatinvalinta- ja urasuunnittelupalvelut, työvoimapolitiittinen aikuiskoulutus, sekä palkkatuen käyttö työllistymisen tukena. Lisäksi moniammatillisena yhteistyönä toteutettavat työelämän palvelukeskukset (TYP) tukivat vaikeasti työllistyviä työttömiä työ- ja elinkeinotoimiston, kunnan sosiaali-toimen ja Kelan yhteistyönä. (TEM raportteja 8/2012: 36–38.)

Nuorisotakuun vaikutusten arviointiin tehtiin erilaisia tutkimuksia ja seuranta. Positiivisia tuloksia on nostanut esille Valtioneuvoston julkaisussa esitelty Suomen Nuorisoyhteistyö Allianssi ry:n Onnistunut nuorisotakuu -hanke. Selvitykseen osallistuivat Keravan, Lohjan ja Loviisan kunnat Uudeltamaalta. Selvityksessä haastateltiin ja kartoitettiin nuorisotakuuta toteuttavien ammattilaisten näkemyksiä, millaiset nuorisotakuun käytännöt ovat osoittautuneet toimiviksi ja millaisia toimia vielä tarvitsee kehittää. Ammatillaiset olivat yhtä mieltä moniammatillisen yhteistyön tärkeydestä ja siitä, että palveluiden tulisi olla helposti saavutettavissa saman katon alta. Lisäksi työpajatoiminta ja sen kehittäminen saivat kiitosta. Nuorille itselleen tehdyssä kyselyssä etsivä nuorisotyö ja työpajatoiminta saivat kiitosta. Työ- ja elinkeinotoimiston palvelut vastaavasti kaipasivat nuorten mielestä paljon kehittämistä. Selvityksessä kokonaisuutena nousivat lisäksi esille kuntoutus- ja mielenterveyspalveluiden määrän riittämättömyys, nuorisotakuun moninaisen kohderyhmän parempi yksilöllinen huomioiminen, sekä tuen lisääminen oppilaitoksiin. (Savolainen, ym. 2015: 48–49).

2.2 Työllistymistä edistävä monialainen yhteispalvelu TYP

Ensimmäiset työelämän palvelukeskukset perustettiin Matti Vanhasen ensimmäisen hallituksen linjauksen mukaisesti parantamaan pitkäaikaistyöttömien työllistymismahdollisuuksia. Tavoitteena oli järjestää työttömien palvelut niin sanotun yhden luukun

periaatteella. Uudessa mallissa samoihin tiloihin koottiin työvoimatoimistot, kunnat ja niiden terveys- ja sosiaalityö, nuorisotyö, KELA, sekä mahdolliset muut asiantuntijat ja verkostotoimijat. Hallituksen ohjelmassa myös painotettiin kuntien vastuun lisäämistä työllisyshoidossa. (Valtioneuvosto 2003: 51.)

Vuoden 2015 alussa työelämän palvelukeskuksista tuli valtakunnallisia, kun laki työllistymisestä edistävistä monialaisesta yhteispalvelusta astui voimaan. Uudistuksen jälkeen jokaisen TE-toimiston alueella tuli olla TE-toimiston, kunnan ja Kelan yhteisesti sopima määrä monialaista yhteispalvelua järjestävä verkosto ja vähintään yksi yhteinen toimipiste. (Kerminen 2015: 8.)

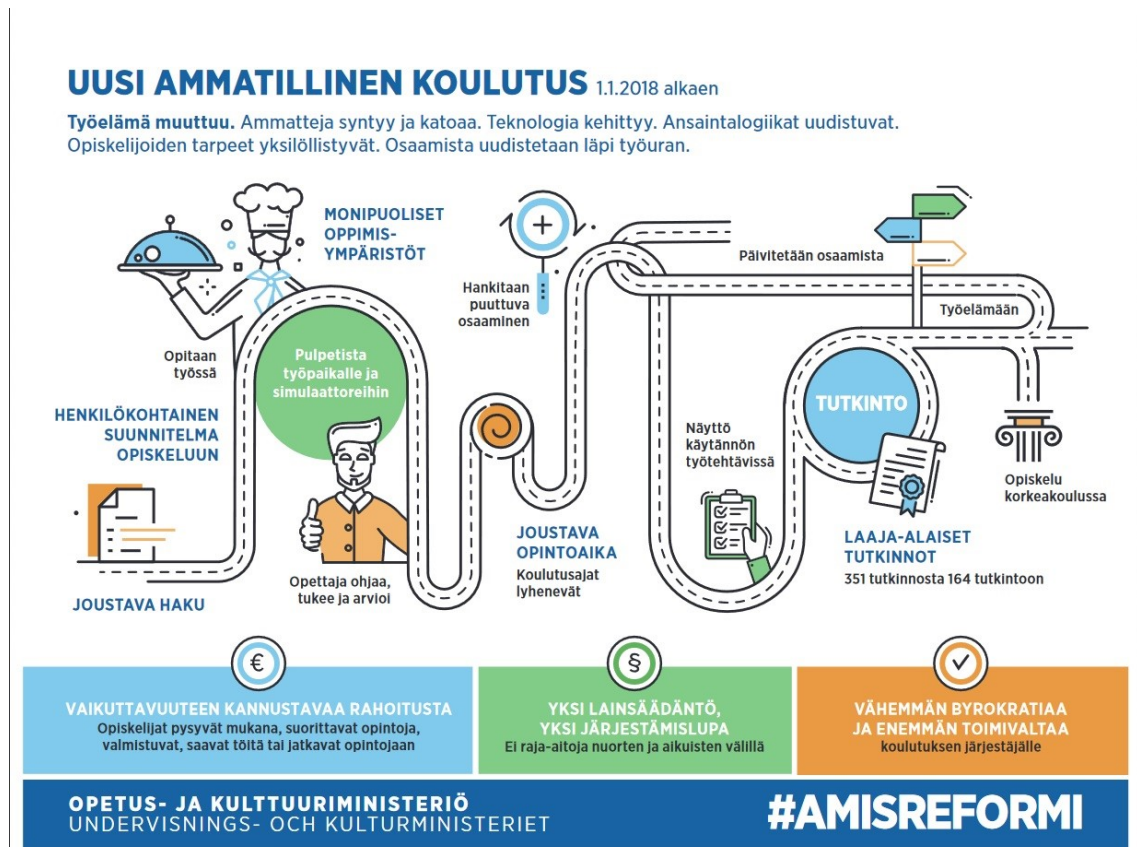
Lakiuudistuksen pohjalta TE-toimisto, kunta tai KELA arvioi työnhakijan monialaisen yhteispalvelun tarpeen, kun työtön työnhakija on saanut työmarkkinatukea 300 päivää työttömyyden perusteella, tai kun yli 25-vuotias työnhakija on ollut julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annetun lain mukaisesti yhtäjaksoisesti työttömänä 12 kuukautta. Alle 25-vuotiaan työnhakijan kohdalla yhtäjaksoinen työttömyys on tullut kestävä vähintään kuusi kuukautta. (Laki työllistymisestä edistävistä monialaisesta yhteispalvelusta 1369/2014 § 2.)

Monialaisen yhteispalvelun asiakkuus alkaa maksimissaan kolmen kuukauden mittaisella kartoitusjaksolla, jonka aikana TE-toimisto, KELA ja kunta yhdessä kartoittavat työttömän ammatillisen osaamisen, sekä työllistymiseen vaikuttavan sosiaalisen tilanteen, terveydentilan, sekä työ- ja toimintakyvyn. Kartoitusjakson aikana työnhakijalle tulee tarjota myös ohjausta tarkoituksenmukaisiin jatkopalveluihin ja kolmen kuukauden määräajan sisällä hakijan tilanteesta on laadittava yhteistyössä monialainen työllistymissuunnitelma. (Laki työllistymisestä edistävistä monialaisesta yhteispalvelusta 1369/2014 § 3–4.)

2.3 Ammatillisesta reformista

Eräänlaisena jatkeena edellisten hallitusten nuorisopolitiikkaan voidaan nähdä ammatillisen koulutuksen uudistus, joka oli yksi Juhan Sipilän hallituksen osaamisen ja koulutuksen kärkihankkeista (Valtioneuvosto 2015: 17). Uudistuksessa oli muun muassa tarkoitus muuttaa ammatillinen koulutus osaamisperusteiseksi ja asiakaslähtöiseksi kokonaisuudeksi. Lisäksi haluttiin varmistaa, että ammatillinen koulutus vastaa elinkeinoelämän muuttuviin osaamistarpeisiin, lisäämällä työpaikalla tapahtuvaa oppimista ja yksilöllisiä opintopolkuja (Valtioneuvosto 2016: 35–37).

Opetus- ja kulttuuriministeriön julistuksessa esitellään ammatilliseen koulutukseen hakeutuvan opiskelijan mahdollisuuksia ja tulevaa opintopolkua. Huomioitavaa kuvassa on muun muassa joustava läpi vuoden kestävä haku, opintojen henkilökohtaistaminen, monipuoliset oppimisympäristöt, sekä joustava lyhenevä koulutusaika.

Kuvio 1. Uusi ammatillinen koulutus 1.1.2018 alkaen. (Opetus ja kulttuuriministeriö 2018a)

Opiskelijan näkökulmasta ammatillisen koulutuksen uudistus merkitsi joustavaa opintoihin hakua ympäri vuoden ja opinnoissa alettiin entistä enemmän tunnustaa aikaisempaa osaamista, jolloin opiskelu-aika pystyi lyhenemään. Jokaiselle opiskelijalle laaditaan jatkossa henkilökohtainen osaamisen kehittämissuunnitelma eli HOKS. Työelämän näkökulma ja kokemus lisääntyivät mahdollistamalla joustavat tavat yhdistellä koulutus- ja oppisopimusta. (Opetus ja kulttuuriministeriö 2018b.)

Valtiontalouden tarkastusvirasto (myöhemmin VTV) on tehnyt vuonna 2021 arvion ammattikoulu-uudistuksen toteutumisesta ja toteaaakin reformin edenneen tavoitteiden mukaisesti kohti joustavampaa ja työelämälähtöistä mallia, sekä nopeammin suoritettuja tutkintoja. Vaikeuksia uudistuksen alkuvaiheissa oli aiheutunut vuonna 2016 ammatillisen koulutuksen rahoitukseen tehdyt 400 miljoonan euron leikkaukset. Vuonna 2021

ammattilliseen koulutukseen kului noin 1,9 miljardia euroa. (Valtiontalouden tarkastusviraston tarkastuskertomus 2021.)

Reformin riskeistä VTV mainitsee koulutusjärjestelmän riippuvuuden yrityksistä ja elinkeinoelämän vaihteleviin suhdanteisiin kriisien aikana, jolloin mahdollisuudet työelämäjaksoille vähenevä. Paikkojen vähenemiseen on vaikuttanut myös reformin myötä poistunut mahdollisuus sopia korvauksesta, joka maksetaan työpaikalla tehdystä ohjauksesta. Ammattikoulujen rehtoreilta kerätyn palautteessa kerrotaan myös huolesta, kuinka erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden ohjausta ei olla pystytty kattavasti järjestämään työpaikoilla. VTV:n mukaan jatkossa myös työpaikkaohjaajien kouluttamista tulisi lisätä. (Valtiontalouden tarkastusviraston tarkastuskertomus 2021.)

2.4 Oppivelvollisuuden korotus 18 ikävuoteen saakka

Sanna Marinin vuoden 2019 hallitusohjelman osiossa osaamisen, sivistyksen ja innovaatioiden Suomi, esitettiin oppivelvollisuuden nostaminen 16 ikävuodesta 18 vuoteen saakka. Hallitusohjelmaan lisättiin samalla tavoite, että jokainen suomalainen nuori suorittaa toisen asteen tutkinnon. Hallitusohjelman mukaan vuonna 2019 16 % ikäluokasta jää ilman toisen asteen tutkintoa. (Valtioneuvosto 2019.)

Lopulta hallituksen esityksessä oppivelvollisuuden muuttamiseksi linjattiin myös nykyistä laajempi maksuttomuus toisen asteen koulutuksessa. Kolmantena merkittävänä uudistuksena oli tutkintokoulutukseen valmistavan koulutuksen järjestäminen, joka sisälsi aikaisemmat perusopetuksen jälkeisen lisäopetuksen, lukiokoulutukseen valmistavan koulutuksen, sekä ammatilliseen koulutukseen valmistavan koulutuksen. Esityksen mukaisesti uusi oppivelvollisuuslain muutokset tulivat voimaan 1.8.2021 ja tutkintoon valmistavan koulutuksen toimeenpano 1.8.2022. (HE 173/2020.)

2.5 Ensimmäinen työllisyyden kuntakokeilu 2012–2015

Nuorisotakuun lisäksi Jyrki Kataisen hallituksen ohjelmaan kuului ensimmäisten työllisyyden kuntakokeilujen aloittaminen. Yli 12 kuukautta työttömänä olleiden pitkäaikaisesti työttömien työllisyydenhoito siirrettiin kunnalle tai kunnille yhteisvastuullisesti. Kokeilussa kuntien tuli kartoittaa työttömien työllistymismahdollisuudet ja työllistymistä tuli seurata aktiivisesti. (Valtioneuvosto 2011: 47.)

Työllisyyden kuntakokeilut olivat merkittävä askel jatkuvaa kehitystä työllisyydenhoidon asteittaista siirtymistä valtion Työ- ja Elinkeinoimistoilta kuntien vastuulle. Vuonna 2013 työllisyyden kuntakokeiluun osallistui kokonaisuudessaan noin 11 000 asiakasta. Kokeilualueiden 500 päivää työmarkkinatukea työttömyyden perusteella saaneista työttömistä noin 15 % osallistui kuntakokeiluun. (Arnkil & Spangar & Jokinen & Tuusa & Pitkänen 2015: 61.)

Asiakkaiden palveluntarpeenarviointi ja jatkosuunnitelmien laatiminen, sekä toteutuksen arviointi yhteistyössä kuntien, sekä Työ- ja Elinkeinoimistojen kanssa oli kokeiluiden lähtökohta (Arnkil ym. 2015: 62). Kokeilun jälkeen tehdyn seurantatutkimuksen mukaan varsinkin asiakastyötä koskevien palveluiden kehittyminen koettiin positiivisena seurauksena kokeiluun osallistuneissa kunnissa (Arnkil ym. 2015: 68).

Kuntakokeilut sisälsivät hyvin erilaisia hankkeita osallistuvien kuntien välillä, mutta keskeisenä positiivisena asiana nousi esille myös tiivistynyt yhteistyö kuntien viranomaisten, sekä Työ- ja Elinkeinoimiston virkailijoiden välillä. Osittain myös verkostotyön rooli kokeilukunnissa lisääntyi oppilaitosten, säätiöiden ja yhdistysten välillä, jolloin myös nämä toimijat pääsivät mukaan suunnittelemaan strategisia päätöksiä. Vastaavasti yhteistyö työmarkkinajärjestöjen, yksityisten työnantajien ja rikosseuraamusviraston välillä väheni. (Arnkil ym. 2015: 82–83.) Myönteiset tulokset voidaan nähdä osasyynä kokeilujen jatkolle.

2.6 Alueellinen työllisyyskokeilu 2017–2018

Pääministeri Juha Sipilän hallituksen kärkihanke työvoimahallinnon uudistamisen työnhakemista tukevaksi kokonaisuudeksi toteutui vuosina 2017–2018. Alueelliset kokeilut laajentuivat nyt koskemaan kolmea maakunta-aluetta ja seitsemään kuntavetoista kokeilua ympäri Suomea (HE 51/2017 2). Alueellinen työllisyyskokeilu pyrki lisäämään maakuntien ja kaupunkien asemaa ja vastuuta työllisyydenhoidon aktiivisena toimijana. Kokeilun tavoitteena oli vähentää pitkäaikaistyöttömyyttä, lisätä työllisyysastetta ja erityisesti parantaa pitempään työttöminä olleiden nuorten pääsyä työelämään. (HE 51/2017 3.)

Muutoksena edelliseen kokeiluun, nyt kunnille ja kaupungeille siirrettiin lakisääteinen vastuu työttömien työnhakijoiden hoidosta, väliaikaisella muutoksella Lakiin Julkisista työllisyys- ja yrityspalveluista (HE 209/2016). Alueellisten kokeilujen alkaessa hallitus arvioi työttömien työnhakijoiden jakaumaa TE-toimistojen osalta seuraavasti.

Kokeilu-alue	Kaikki kokeilualueen työttömät työnhakijat	Kokeilukuntien vastuulla olevat työttömät työnhakijat (=kokeilun kohderyhmä)	TE-toimiston vastuulla olevat kokeilukunnissa asuvat työnhakijat (työttömät ja muut työnhakijat)	TE-toimiston vastuulla olevat muissa kunnissa asuvat työnhakijat (työttömät ja muut työnhakijat)	Kaikki TE-toimiston vastuulla olevat työnhakijat(c+d)
LAPPI	9 200	2 800 30 % kokeilualueen työttömistä	12 400	7 300	19 700 (88 % kaikista työnhakijoista)
PIRKANMAA	35 600	22 000 62 % kokeilualueen työttömistä	36 000	12 700	48 700 (69 % kaikista työnhakijoista)
POHJOIS-SAVO	9 700	3200 33 % kokeilualueen työttömistä	13 800	12 800	26 600 (89 % kaikista työnhakijoista)
VARSINAIS-SUOMI	18 300	8 700 48 % kokeilualueen työttömistä	22 700	20 600	43 300 (80 % kaikista työnhakijoista)
SATAKUNTA	9 500	2 800 29 % kokeilualueen työttömistä	13 600	10 000	23 600 (89 % kaikista työnhakijoista)

Kuvio 2. Alueellisten työllisyyskokeiluiden arvioitu asiakasjakauma (HE 51/2017)

Kuntaliiton loppuraportin mukaan kokeilut onnistuivat yli ennako-odotusten. Tuloksina mainitaan muun muassa työttömien työnhakijoiden aktivointiasteen nousseen nelinkertaiseksi alkuasetelmasta kokeiluun osallistuneiden työnhakijoiden osalta (Kesä 2018: 10). Aktivointiasteella tarkoitetaan työvoimapolitiittisten palveluiden piirissä olevien työttömien työnhakijoiden osuutta kaikista työnhakijoiden joukosta. Aktiivisiin työvoimapolitiittisiin palveluihin lasketaan palkkatuettuun työhön osallistuminen, työ- ja koulutuskokeilut, vuorotteluvapaatyöpaikkaan työllistyminen, työvoimakoulutukset, valmennuspalvelut, omaehtoinen opiskelu työttömyysetuudella, sekä kuntouttava työtoiminta. (Tilastokeskus: Aktivointiaste.)

Alueellisten työllisyyskokeiluiden aikana 1.8.2017.-31.12.2018 vaikeasti työllistyvien palveluita rakennettiin ajatukselle, että asiakas tunnetaan ja hänen palvelutarpeensa arvioidaan, jotta työllistymisen polkua voidaan lähteä asteittain tukemaan kohti työelämää. (Annala ym. 2019: 100–101.) Kantavana ajatuksena on, että työnhakijalla on oma työntekijä, joka seuraa työllistymisen polkua, kunnes työllistyminen tapahtuu tai valmiudet työllistymiseen ovat kehittyneet niin pitkälle, ettei tehostettua tukea enää tarvita. Erilaisien työnhakijoiden vuoksi polku työelämään vaihtelee, mutta hyvin usein ennen työllistymistä on päivitettävä osaamista koulutuksella tai vähintään suoritettava ammatillinen

osatutkinto, jonka avulla ammatillisen osaamisen pystyy osoittamaan palkkaavalle työnantajalle.

Asetelma kääntyy pääläelleen, kun tuoreeltaan ammattiin valmistuva työnhakija ei pystykään työllistymään avoimille työmarkkinoille. Tällöin herääkin kysymys, onko opiskeluiden aloittaminen ollut oikea-aikaista, onko uravalinta tehty oikein vai onko opiskelujen aikana tapahtunut jotakin, joka estää työllistymisen? Tavoitteenani on selvittää edellä mainittuja haasteita ja pohtia asiakaslähtöisiä ratkaisuja opiskelijoiden tukemiseksi. Asiakaslähtöinen toimintamalli vaatii opiskelijan kanssa työskenteleviltä kykyä organisoida koulutuspolut opiskelijan omista tarpeista lähtien ja kohdella tätä aktiivisena toimijana. Kun henkilön omat voimavarat ja tavoitteet on tunnistettu, pystytään myös koulujen ja työllistymistä tukevan toimijan näkökulmasta järjestämään juuri oikeita palveluita oikea-aikaisesti. (Virtanen & Suonheimo & Lamminmäki & Ahonen & Suokas 2011: 19.)

Alueellisen työllisyyskokeilun ajalta muistetaan myös aktiivimalliksi nimetty työllisyydenhoidon kannustinjärjestelmä. Aktiivimalli koski kaikkia työnhakijoita, eikä pelkästään alueellisessa työllisyyskokeilussa olevia työttömiä. Työtön työnhakija pystyi mallin mukaan täyttämään aktivointiehdon kolmen kuukauden tarkastelujaksoilla työskentelemällä vähintään 18 tuntia työssäoloehtoon luettavassa palkkatyössä, tai osallistuttava viiden päivän ajan työllistymistä edistävään toimenpiteeseen (mm. työkokeilu, työnhakuvalmennus, kuntouttava työtoiminta). Kolmas vaihtoehto aktivointiehdon täyttämiseksi oli yritys-toiminnan kautta hankittu tulo, joka vastasi vähintään 23 prosenttia yrittäjän työssäoloehtoon vaaditusta kuukausitulosta, joka oli vuonna 2018 241 euroa. Mikäli työnhakija ei onnistunut täyttämään aktivointiehtoa 65 päivän tarkastelujaksolla, leikattiin työnhakijan työttömyysetuutta 4,65 prosenttia seuraavan 65 päivän ajan. (Aktiivimalli pähkinänkuoressa 2019.)

2.7 Uusi asiakaspalvelumalli

Toukokuussa 2022 Suomessa tuli voimaan uusi asiakaspalvelumalli, joka tunnetaan myös nimellä Pohjoismainen työvoimapalvelumalli. Asiakaspalvelumallin muutoksen tavoitteena oli lisätä työllisyyttä vähintään 9 500 työllisellä, sekä uudistaa työttömyysturvan seuraamusjärjestelmään, jotta työnhakijoiden oikeudet ja velvollisuudet olisivat tasapainossa (HE 167/2021).

Lakimuutokset ja uudet toimintatavat on määritetty hallituksen esityksessä, jonka pohjalta usea työnhakijoiden palveluita ja velvollisuuksia määrittävä laki uudistuu.

Hallituksen esityksen mukaisesti korjauksia esitetään seuraaviin lakeihin: julkisista työvoima- ja yrityspalveluista annettua lakia, työttömyysturvalakia, työllisyyden edistämisen kuntakokeilusta annettua lakia, kotoutumisen edistämisestä annettua lakia, työllistymistä edistävästä monialaisesta yhteispalvelusta annettua lakia ja kuntouttavasta työtoiminnasta annettua lakia. Keskeisimpiä muutoksia palvelumallissa ovat tiivis palvelu työttömyyden alussa, kasvokkain tapahtuva ohjaus, kuukausittainen työpaikanhakuvelvoite, sekä työttömyysturvan sanktioiden porrastaminen. (HE 167/2021.)

Hallituksen esityksen perusteella Laki julkisesta yritys- ja työvoimapalvelusta muuttuu siten, että työttömyyden alkamisen jälkeen työttömän ensimmäinen haastattelu on järjestettävä viivytyksettä ja kasvotusten, ellei toinen tapa ole painavasti perusteltua. (Laki julkisesta yritys- ja työvoimapalvelusta 2012/916 Luku 2 § 5.)

Alkuhaastattelua seuraavan kolmen kuukauden aikana järjestetään viisi täydentävää työnhakukeskustelua tai enemmän, jos työttömän palveluntarve sen vaatii. Kun työttömyyttä on kestänyt puoli vuotta, tullaan täydentäviä työnhakukeskusteluja käymään vähintään kaksi kuukauden sisällä. Työnhakukeskusteluita, joissa työllistymissuunnitelmat tai sitä korvaavat suunnitelmat päivitetään, käydään siis vähintään kolmen kuukauden välein. (Laki julkisesta yritys- ja työvoimapalvelusta 2012/916 Luku 2 § 6.)

2.8 Kolmas kuntakokeilu 2021–2024

Järjestyksessään kolmas työllisyyden kuntakokeilu kasvoi entisestään ja 1.3.2021 alkaneeseen kokeiluun liittyi 25 kokeilualueetta, joihin kuuluu yhteensä 118 kuntaa. Kokeilualueiden TE-toimistoista kokeilukuntien vastuulle kaikki työttömät työnhakijat, jotka eivät olleet oikeutettuja ansiopäivärahaan. Lisäksi kokeilun kohderyhmään kuuluivat kaikki alle 30-vuotiaat, sekä ulkomaalaiset ja vieraskieliset kokeilualueen kunnassa asuvat työttömät työnhakijat. Kokeilulla pyritään kehittämään työllistymistä edistäviä palvelumalleja, sekä tehostetaan asiakaslähtöisyyttä integroimalla palvelukokonaisuuteen työllisyys-, koulutus-, sekä sosiaali- ja terveystyöpalvelut. Kokeilun tavoite on erityisesti etsiä ratkaisuja pitkäaikaistyöttömyyden ongelmiin paikallistasolla. (Työllisyyden kuntakokeilut.)

Kolmas työllisyyden kuntakokeilu on viimeinen askel kohti pitkään jatkunutta suuntausta, jossa vastuuta työllisyydenhoidosta siirretään kunnille ja alueellisille toimijoille. Pääministeri Sanna Marinin hallituksen puoliväliriihessä linjattiin TE-palveluiden siirrosta paikallistasoille 1.1.2025 alkaen. Muutosta perustellaan muun muassa palveluiden

tuomisella lähemmäksi asiakkaita. Kuntien koulutus- ja elinkeinopalveluiden ollessa organisaatiossa lähempänä toisiaan, jolloin kunnat pystyvät tarjoamaan kohdennettuja palveluita asiakkailleen työmarkkinoiden tarpeiden mukaisesti. (TE-palvelut 2024-uudistus.)

3 Teoreettiset lähestymistavat

Yhteiskunnan ja työelämän monimutkaistuessa myös koulutuksen ja opetuksen järjestäytyminen muuttuu, kuten edellä on esitelty. Tässä osiossa esitellään työllisyshoidon ja koulutuksen järjestäytymisen näkökulmasta merkittäviä työtapoja ja keinoja, joilla nuorten koulutuspolkuja voidaan tukea ja varmistaa koulutuksen jälkeinen kiinnittyminen työelämään.

3.1 Moniammatillisen yhteistyön merkitys

Nuorten erilaiset taustat, moninaisine haasteineen, sekä monimutkainen yhteiskunta edellyttää yhteistyötä eri palveluverkostojen osien välillä. Mirja Määtän akateeminen väitöskirja *Yhteinen verkosto? Tutkimus nuorten syrjäytymistä ehkäisevistä poikkihallinnollisista ryhmistä* vuodelta 2007, tutkii moniammatillisen yhteistyön merkitystä, johon tutkimuksen tavoitteeni perustuvat. Määttä toteutti tutkimuksensa Helsingissä toimijaryhmäinterventioina. Tutkittavat seitsemän ryhmää valikoituivat, koska ne käsittelivät toiminnassaan nuorten ehkäisevää päihdetyötä ja kokoontuivat säännöllisesti. Tutkimuksen aikana ja osaltaan tutkimuskysymysten ohjauksesta ryhmien työ ohjautui syrjäytymistä ehkäisevään suuntaan. (Määttä 2007:32.)

Määttä kuvaa artikkelissaan moniammatillisen työn merkitystä muun muassa mahdollisuudeksi muodostaa yhteisöllisen neuvottelun foorumi ja toimia yksittäisten työntekijöiden eettisenä peilinä. Määtän mukaan olisi järkevää koota moniammatillinen tiimi ja yhteistyötahot koolle jo ennen uuden projektin tai hankkeen aloittamista, jotta tärkeä kehitystyö voisi alkaa suoraan yhtenäisessä ilmapiirissä. Tällöin myös mahdolliset lakisäänteiset ja eettiset kysymykset eivät tulisi yllätyksenä yhteistyötä kehitettäessä. (Määttä 2007: 38.)

Moniammatillisen yhteistyön lähtökohtia ja työyhteisön haasteita moniammatillisen työn toteuttamisessa on tutkittu Kaarina Isoherrasen väitöskirjassa *Uhka vai mahdollisuus – moniammatillista yhteistyötä kehittämässä*. Isoherranen tutkii niitä kriittisiä haasteita ja ilmiöitä, mitä kohdataan, kun organisaatiossa lähdetään soveltamaan potilaslähtöistä moniammatillista työskentelytapaa sairaalaympäristössä. (Isoherranen 2012: 83.) Tutkimuksessa toteutetun aineistoanalyysin tärkeänä huomiona ovat asiantuntijoiden omaksumat roolit ja niiden joustavuus moniammatillisessa yhteistyössä. Useasta eri

ammattiryhmästä koostuvan työyhteisön sisällä perinteiset ammattiroolit eivät ole niin tarkkarajaisia. Toki perinteinen lääkärin asiantuntija-asema näyttäytyy myös moniammatillisen tiimin toiminnassa, mutta samalla väljempi roolitus mahdollistaa muiden ammattiryhmien vapaamman toiminnan. (Isoherranen 2012: 110–112.)

Työllistymistä edistävien viranomaisten ja koulutuksen järjestäjien välistä yhteistyötä ei lähtökohtaisesti voi suoraan verrata terveydenhoidon moniammatillisiin haasteisiin. Koulutuksen järjestäjä ja työllisyyspalvelut ovat erillisiä organisaatioita, joiden tavoitteet ja toimintatavat voivat poiketa toisistaan. Elämän siirtymävaiheissa, kuten opintojen aloittamisessa, keskeytyksessä tai valmistumisen aikaan, yhteistyö näiden toimijoiden välillä on erittäin tärkeää. Varsinkin jos opiskelijalla on vaarana jäädä opiskelun tai työelämän ulkopuolelle. Vaaran merkit kyseisten opiskelijoiden osalta todennäköisesti tunnustetaan molemmissa organisaatioissa. Edellä mainituista syistä moniammatillista yhteistyötä tulisi vaalia ja kehittää myös jatkossa.

3.2 Terveydelliset haasteet ja lisätutkimuksen tarve

Marraskuussa 2022 alle 25-vuotiaita työnhakijoita oli koko maassa yhteensä 23 232. (Suomen virallinen tilasto 2022.) Kuinka suurella osalla tästä joukosta on työkykyyn vaikuttavia rajoitteita tai sairauksia? Yhteensopivia tilastoja nuorten työnhakijoiden terveydellisistä rajoitteista tai erilaisista oppimisvaikeuksista ei löydy ja Susan Eriksson toteaaikin artikkelissaan, että suomalaisessa nuorisotutkimuksessa on tehty hyvin vähän tutkimusta erityisen tuen tarpeessa olevien nuorten osalta ja oppimisvaikeuksien näkökulmasta ne puuttuvat kokonaan. (Aaltonen & Kivijärvi 2017: 84.)

Tutkimuksen puuttuminen kuulostaa poikkeukselliselta siihen nähden, kuinka paljon selviä toiminnallisia ja kognitiivisia haasteita asiakkaillani työllisyyspalveluissa ilmenee. Osalla nuorista on selkeät diagnoosit, kun taas osalla terveydentilan tutkimuksia ei ole koskaan tehty tai ne ovat jääneet kesken. Valitettavaa asiakkaan näkökulmasta on se, että useat Kelan tarjoamat kuntoutuspalvelut vaativat lääkärin kirjoittaman B-lausunnon tai selkeän diagnoosin, joka vaikeuttaa opiskelua ja työnhakua. Monilla nuorilla työnhakijoilla on nähtävissä monenlaisia toiminnallisia ja kognitiivisia haasteita, joita ei ole koskaan tarkemmin selvitetty, johon he eivät ole koskaan saaneet hoitoa tai kuntoutusta, mutta jotka ovat merkittävästi vaikuttaneet heidän opiskeluunsa ja työnsaantiin. Ymmärrys oppimisvaikeuksista ja niiden tunnistamisesta on lisääntynyt viime vuosikymmeninä, mutta palveluun pääseminen voi yhä estyä diagnoosin puuttumisen vuoksi. Poikkeuksen nuorten kuntoutukseen tekee Kelan NUOTTI-valmennus, jota voi hakea Kelasta suoraan

myös ilman diagnosoitua sairautta, jos nuori 16–29-vuotias kokee tarvetta jokapäiväisen elämän haasteisiin ja tulevaisuuden suunnitteluun (NUOTTI-valmennus 2023).

Koulukurattorit ovat aitiopaikalla havainnoimassa ammattioppilaitosten haasteita erityistä tukea vaativien oppilaiden opintiellä. Etelä-Savossa vuonna 2015 tehdyssä haastattelututkimuksessa nousi esille kuraattorien näkemykset, joiden mukaan nyt ammattikouluissa opiskelevat joutuvat liian nuorina kohtaamaan entistä vaativamman työelämän ja markkinaliberalistisen kehityksen koululaitoksissa. Suoraan peruskoulusta ammattikouluun siirtyneen nuoren valmiudet eivät ole vielä sillä tasolla, että hänestä tulisi huipposaaaja muutaman vuoden koulutuksella, vaan myös opettajat osaltaan joutuvat keskittymään myös kasvatukseen substanssiosaamisen kustannuksella. Varsinkin erityistä tukea kaipaavat oppilaat jäävät tutkimuksen mukaan väliinputoajiksi, koska heidän tulisi pärjätä yhtä hyvin ja samassa tahdissa lahjakkaiden nuorten kanssa. (Aaltonen & Kivijärvi 2017: 86–87.)

Tuoretta tutkimusta erityisen tuen tarpeessa olevien nuorten sijoittumista työelämään tulisi tehdä, kun samalla kuunnellaan nuorten omia toiveita ja näkemyksiä. Eriksson kirjoittaa artikkelissaan, ettei pelkästään välityömarkkinoiden ja muiden mahdollisesti leimaavien ratkaisujen kehittäminen riitä, vaan yhteiskunnan on otettava vastuuta tukea tarvitsevien nuorten työllistymisessä myös avoimille työmarkkinoille. Yhtenä leimaamattomana ratkaisuna esitetään palvelujärjestelmän muokkaamista reaktiivisemmaksi tuomalla oppilaitoksiin uusia kenttätoimijoita, niin julkiselta kuin kolmannelta sektorilta ja luomaan toimiva vertaistukijärjestelmä oppilaiden tueksi. (Eriksson 2017: 96–97.)

Toisenlaisen näkökulman keskusteluun diagnooseista antaa nuorten neuropsykiatrista palvelujärjestelmää arvioiva tutkimus, jossa perehdyttiin mm. Kelan nuorten neuropsykiatristen kuntoutuspalvelujen selvitykseen ja kuntoutuspalveluihin osallistuneiden nuorten ja heidän omaistensa kokemuksiin. Artikkelin mukaan palvelujärjestelmää ei ole koettu kovinkaan myönteisessä valossa, eikä oikea-aikaista ja oikeanlaista tukea ollut saatavilla. Myös diagnoosit koettiin helpotuksena ja silmiä avaavana tekijänä. Varsinkin jos taustalla oli vääränlaista hoitoa, lääkitystä ja mahdollisia vääriä diagnooseja. (Lämsä ym. 2018:128–129.)

Vaikeasti työllistyvän työnhakijan kohdalla joutuu usein pohtimaan kysymystä, onko asiakas työtön vai työkyvytön. Tämä lisäksi täytyy ottaa huomioon Kelan ja lääkärin arvio asiakkaan tilanteesta, joka saattaa hyvinkin poiketa asiakkaan omasta ja hänen työllistymisestä vastaavan työntekijän arviosta. Anne Määttä on tutkinut väitöskirjassaan

Perusturva ja poiskäännyttäminen, palvelujärjestelmän toimintaa ja tekijöitä, jotka vaikuttavat asiakkaiden aktiivisen siirtymisen palveluiden ulkopuolelle. (Määttä 2012: 33.) Kvalitatiivinen tutkimus toteutettiin pyytämällä kirjoituksia tilanteesta, jolloin asiakas tai hänen omaisensa jäi ilman tarvitsemaansa tukea tai palvelua. Tutkimuksessa käsiteltiin myös työkyvyttömyyden vaikutuksia työuran alkuvaiheessa. Useimmissa tarinoissa nuoren työkyvyttömyyden syyksi ilmeni mielenterveysongelmat, jotka olivat alkaneet jo opiskeluvaiheessa ja vaikeuttaneet myös opintojen suorittamista. Kun määrä olisi ollut siirtyä työelämään, niin työllistymisen mahdollistamiseksi tarvittavat räätälöidyt työajat ja työtehtävät puuttuivat. Yksin asuvien mielenterveysongelmista kärsivien asiakkaiden tilanteet pahenivat, koska he eivät osanneet vaatia tarvitsemiaan palveluita ja johtivat usein pitkiin toimeentulotukiasiakkuuksiin. (Määttä 2012: 90–91.)

3.3 Opintojen ohjaus ja nuorten oma näkökulma

Eri hallitusten työllisyyspolitiikka on vaihdellut vuosien ja vuosikymmenten aikana huomattavasti aina hallituspohjasta ja yleisestä ilmapiiristä riippuen. Ikiäkaista on kuitenkin vanhempien ikäluokkien huoli pilalle menneistä nuorista. Nuorisokulttuurin syntymän jälkeen 1950-luvun Suomessa paheksunnan aiheita on varmasti ollut paljon ja varmasti myös tarvetta yhteiskunnallisille toimille. Paheksuva, autoritäärinen ja ylhäältäpäin johdettu nuorisopolitiikka ei vaikuttaisi kuuluvan 2010-luvun suomalaiseen nuorisotyöhön ja ohjaukseen. Tästä syystä palveluita kehittäessä nuoret asiakkaat tulisivat nähdä objektin sijasta subjekteina ja yksilöinä.

Nuorten näkökulmaa tuo vuodesta 1994 alkaen julkaistu Nuorisobarometri, jonka tarkoitus on mitata suomalaisten 15–29-vuotiaiden nuorten arvoja ja asenteita. Samat teemat toistuvat kymmenen vuoden välein. Vuonna 2017 kyselytutkimuksessa haastateltiin 1902 nuorta ja kysymysten teemoina olivat osaaminen ja koulutus. (Pekkarinen & Myllyniemi 2017: 5–11.) Vuonna 2016 peruskoulun päätti 57 615 nuorta, joista käytännössä lähes jokainen haki toisen asteen koulutukseen. Lukioihin haki 53 prosenttia nuorista ja ammatilliseen koulutukseen 46 prosenttia. Lukion oli huomattavasti suosittu nuorten naisten keskuudessa, joista 62 % haki lukioon, nuorten miesten 44 % sijaan. Luvut kääntyivät päinvastoin ammatillisessa koulutuksessa, kun naisista sinne haki 37 % ja miehistä 55 %. (Pekkarinen & Myllyniemi 2017: 27.)

Nuoren työllistymisen kannalta olennaisena asiana voidaan nähdä opiskelijalle sopiva alavalinta. Vuoden 2017 Nuorisobarometrissä selvitettiin nuorten tiedonsaantia peruskoulun jälkeisistä opiskelumahdollisuuksista. Tärkeimpänä tiedonlähteenä ovat

vuodesta toiseen säilyneet opinto-ohjaaja, internet (opintopolku.fi) ja vanhemmat. (Pekkarinen & Myllyniemi 2017: 28.) Opinto-ohjauksella näyttäisi siis yhä olevan tärkeä paikka koulutuspolkuja mietittäessä.

Opintojen ohjausta on myös tutkittu pohjoismaalaisessa yhteistutkimuksessa, joka toteutettiin kyselynä ohjausalan ammattilaisille ja opinto-ohjaajille, sekä ammatillisessa koulutuksessa edellä mainittujen tahojen palveluita käyttäneille opiskelijoille. Tutkimus toteutettiin kaikissa viidessä pohjoismaassa eli Tanskassa, Suomessa, Islannissa, Norjassa ja Ruotsissa. Eroavaisuuksia tutkimuksen maissa ilmeni ja osa niistä pystyttiin selittämään erilaisilla koulutus- ja ohjausjärjestelmillä, sekä esimerkiksi osan Suomen haastattelujoukon oppilaista opiskeli työ- ja elinkeinotoimiston työvoimakoulutuksessa. (Vilhjálmsdóttir & Dofradóttir & Kjartansdóttir 2011: 47). Vertailtaessa Pohjoismaista koulutusohjausta erojakin löytyi. Norjan ja Tanskan kasvokkain tarjottavasta ohjauksesta pääsi osaksi yli 80 prosenttia opiskelijoista, kun taas Suomessa vastaavaa ohjausta sai vain 62 prosenttia opiskelijoista. Tutkimuksesta voi kuitenkin nähdä Suomen pärjäävän hyvin opettajien ja opetukseen sisältyvän opintoneuvonnan suhteen, joka kertoo hyvästä ohjauksen integroinnista opintojärjestelmään kokonaisuutena. Netissä tapahtuva ohjaus oli Suomessa huomattavasti yleisempää, kuin muissa Pohjoismaissa, sillä 48 prosenttia opiskelijoista oli saanut tietoa ja ohjausta netin kautta, kun seuraavaksi yleisintä netistä saatu tieto oli ruotsalaisten keskuudessa 17 prosentilla. (Vilhjálmsdóttir & Dofradóttir & Kjartansdóttir 2011: 92). Vastaukset kertovat suomalaisten aktiivisesta internetinkäytöstä, mutta tähän päivään tuloksia on hankala verrata, koska tutkimus on tehty vuonna 2011. Siitäkin huolimatta yhteinen Pohjoismaalainen vertailututkimus on tärkeää ja tarjoaa mahdollisuuksia ottaa oppia naapurimaiden mal-leista.

AmmatINVALINNAN kannalta on mielenkiintoista missä iässä nuori päätti, mitä alaa hän alkaa opiskella. Nuorisobarometrin mukaan lähes 50 prosentti kaikista vastanneista oli päättänyt asian viimeistään 15–16-vuotiaana eli peruskoulun päätyttyä. Vastaavasti yli 20 prosenttia nuorista ei tiennyt vastausta vielä yli 20-vuotiaana ja 7 prosenttia heistä ei tiennyt sitä vielä kyselyyn vastatessaan. Varhain alan valinneet olivat saaneet tietoa opiskelumahdollisuuksista nuorisotyöntekijöiltä, kesätöistä tai työharjoitteluissa. (Pekkarinen & Myllyniemi 2017: 34–35.)

Opiskelijan taustoista riippumatta kaksi kolmesta ilmoitti erittäin tärkeäksi ja lähes kaikki melko paljon vaikuttavaksi tekijäksi alan kiinnostavuuden opintoja valitessa. Lisäksi halu päästä nopeasti työelämään ja välttää työttömyys opintojen jälkeen oli huomattavasti

korkeampi ammattikouluun hakeutuneilla opiskelijoilla, kun taas yliopisto-opiskelijoiden keskuudessa alan mielekkyyttä pidettiin tärkeämpänä, eikä työttömyydestä huolestuttu, vaikka nykyään korkeakoulututkinto ei takaakaan varmaa työpaikkaa valmistumisen jälkeen. (Pekkarinen & Myllyniemi 2017: 37).

Kaiken kaikkiaan näyttäisi siis, että ammattikouluopiskelijat tekevät ammatinvalinnan nuorena ja saavat siihen opintojen ohjausta. Keskeisinä ammatinvalintaan vaikuttaneina tekijöinä esiin nousivat alan kiinnostavuus, halu päästä nopeasti työelämään ja välttää opintojen jälkeinen työttömyys. Tilastoista huolimatta osa opiskelijoista ei pärjää työelämäpainotteisissa opinnoissa, eikä työelämään siirtyminen toteudu toivotulla tavalla. Omissa haastatteluissani pyrin selvittämään haastateltavien omia näkemyksiä ja syitä työelämäpainotteisen opiskelun haasteille. Tarkoituksena on tuoda esille erilainen narratiivi opiskelijan näkökulmasta, jolloin myös uudenlaista toimintaa oppimisen tueksi voidaan kehittää.

3.4 Perehdyttäminen nuoren tukena

Perehdytyksestä määrätään jo työturvallisuuslain 14§, jonka mukaan työnantajalla on velvollisuus huolehtia työntekijälle annettavasta opetuksesta ja ohjauksesta. (Työturvallisuuslaki 23.8.2002/738 §14). Lainsäädännön lisäksi perehdyttämisellä tarkoitetaan organisaation henkilöstökäytäntöä, jossa työtehtävässä aloittava henkilö oppii tuntemaan työpaikan tavat, muun henkilöstön, työtehtävät sekä niihin liittyvät odotukset ja tavoitteet. (Saarinen 2022: 18.)

Nuorten siirtymisessä työelämään on erilaisia merkittäviä vaiheita ammatin valitsemisesta koulutuksen suorittamiseen. Suurinta osaa nuorista yhdistää kokemattomuus työstä ja työelämästä. Työterveyslaitoksen mukaan hyvä perehdytys mahdollistaa nuoren kiinnittymisen työyhteisöön ja nopeuttaa työtehtävien oppimista, samalla vähentäen kokemattomuudesta johtuvaa epävarmuutta. Erityisesti työuran alussa oleva nuori tarvitsee positiivista palautetta ja kokemuksia, että hän pärjää itsenäisesti työtehtävissä. Esihenkilön tulisi huomioida palautteen antamisen ja auttaa näin nuorta omien vahvuuksien löytämisessä. Työn vaativuuden ja nuoren osaamisen ollessa tasapainossa motivoi kehittymään myös jatkossa. (Työuralle kiinnittyminen.)

Vuoden 2022 väitöskirjatutkimuksessaan Heidi Saarinen selvitti perehdytysprosessin viitekehysten, joka koostuu neljästä perehdyttämisen osa-alueesta. Nämä osa-alueet ovat

selkeät oppimistavoitteet, vaiheittainen työn oppiminen, yksilölähtöinen eteneminen, sekä työyhteisöön sosiaalistaminen (Saarinen 2022: 158).

Selkeiden oppimistavoitteiden asettamisella perehtyjä voi ottaa vastuuta omasta oppimisestaan ja samalla tiedostaa perehdytyksessä opittavat asiat. Tavoitteiden ymmärtäminen auttaa ymmärtämään, mitä heiltä työssä odotetaan ja samalla sen on mahdollista lisätä kokemusta työn merkityksellisyydestä. (Saarinen 2022: 159.)

Vaiheittaista työn oppimista Saarinen piti tutkimuksensa kannalta merkittävänä osa-alueena. Tehtaan kokoonpanotyössä huomattiin, että vaiheittain tehty oppiminen lyhensi oppimisaikaa, sillä oppiminen koostui pienistä osa-alueista ja sisälsi paljon toistoa. Lyhyemmän oppimisajan lisäksi perehtyjät kokivat tyytyväisyyttä kokemuksestaan työtehtävien nopeasta oppimisesta. Vaiheittainen työn oppiminen mahdollisti myös perehtyjän itsenäisen harjoittelun työohjeita seuraamalla. (Saarinen 2022: 159–160.)

Perehdyttämisen yksilölähtöisyys vaikutti positiivisesti perehtyjien kokemukseen perehdytyksen kestosta. Perehtyjien yksilöllinen tahti muodostui opintotavoitteiden toteutumisesta vaiheittainen järjestetyn perehdytyksen mukaisesti. Tällöin erilaiset oppijat saivat riittävän ajan työtehtävän oppimiseen ja pystyivät sen jälkeen siirtymään seuraavan työtehtävän opetteluun. (Saarinen 2022: 160.)

Työyhteisöön sosiaalistamisen vaiheessa merkityksellistä on perehtyjän kokemus hyväksytyksi tulemisesta työyhteisössä. Huomiot ovat linjassa myös aikaisempaan tutkimuksen kanssa. Työyhteisöön liitytään vaiheittain ja sosiaalistuminen alkaa ensisijaisesti perehdyttäjän kautta, josta se ensimmäisten viikkojen aikana avartuu koko työyhteisöön. (Saarinen 2022: 160.) Perehdytyksessä siis korostuu perehdyttäjän persoona ja työpanos. Perehdyttäjän soveltuvuus ja käytössä olevat resurssit tulisi huomioida jokaisella työpaikalla, varsinkin kun kyseessä on nuorista, uransa alkuvaiheessa olevista työntekijöistä.

4 Opinnäytetyön toteutus

4.1 Tutkimuskysymykset

Tutkimuskohteenani ovat nuoret, jotka ovat suorittaneet työssäoppimisjaksonsa yrityksen sijasta kouluympäristössä. Ammattikoulu-uudistuksen myötä opintojen on tarkoitus toteutua yhä laajemmin työpaikalla ja työelämälähtöisesti. Kuinka asettuvat työmarkkinoille ne nuoret, joiden opinnot eivät ole toteutuneet täysin työelämälähtöisesti työpaikoilla? Tarkoituksena on selvittää näiden ammattiin valmistuvien nuorten omia ajatuksia tulevasta työnhausta ja arvioida omia valmiuksiaan työnhakijana. Tavoitteena on ymmärtää, kuinka nuoret itse kokevat omat taitonsa ammattiin valmistuvina alansa osaajina. Millaisena opiskelu pajaryhmässä on koettu ja eroaako opiskelu aikaisemmasta tutkinto-ohjelman mukaisesta opiskelusta. Millaisia ajatuksia heillä on tulevasta työelämästä ja työpaikan saamisesta?

Ensimmäinen tutkimuskysymykseni on, kuinka ammatillisessa oppilaitoksessa työelämäjaksonsa suorittaneet nuoret opiskelijat itse kokevat mahdollisuutensa siirtyä työelämään valmistumisen jälkeen.

Toisena kysymyksenä haluan selvittää, nouseeko kohderyhmän sisällä esille tuen tarvetta ja millaista se voisi olla?

4.2 Laadullinen tutkimus

Toteutin opinnäytetyön laadullisena tutkimuksena, koska tavoitteenani oli selvittää työelämäkytköksiä puuttumisen merkitystä opiskelijoiden omien kokemusten pohjalta, sekä saada näkyviin opiskelijoiden omaa polkua opintojen aloittamisesta kohti työelämää (Vilkkä 2015: 117.) Laadullisella, eli kvalitatiivisella tutkimuksella on tarkoitus myös tuoda esille ennakolta pohtimaani ristiriitaa työelämälähtöisemmän koulutuksen tukea tarvitsevien opiskelijoiden kokemusten välillä. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa haastateltavien oma ääni ja näkemys tulee vahvemmin esille ja mahdollistaa samalla myös asiakaslähtöisen palveluiden kehittämisen tutkimuksen jälkeen. (Hirsjärvi & Remes & Sajavaara 2015: 208.)

4.3 Savon ammattiopisto

Savon ammattiopisto on 16 Pohjois-Savolaisen kunnan omistama ammatillisen koulutuksen järjestäjä. Varkauden lukion ohella Savon ammattiopisto järjestää opetusta kuudella eri kampuksella Kuopiossa, Iisalmessa ja Siilinjärvellä. Opiskelijoita eri koulutusaloilla on vuosittain noin 15 000 ja oppilaitos työllistää noin 700 henkilöä. (Savon ammattiopisto: Kuntayhtymä.) Opintoja voi suorittaa noin 120 tutkinnon tai lisäkoulutuksen joukosta, joko ammatillisina tutkintoina tai osatutkintoina (Savon ammattiopisto: koulutusalat).

4.4 Kohderyhmä

Tutkimuksen kohderyhmänä ovat nuoret alle 30-vuotiaat, vasta valmistuneet tai valmistumassa olevat opiskelijat, jotka ovat suorittaneet työssäoppimisjaksonsa koululla. Koska tavoitteena oli selvittää työelämään siirtymistä, niin kesken olevien opintojen tuli olla siinä vaiheessa, että valmistuminen on realistista puolen vuoden sisällä haastattelun vastaamisesta.

Haastattelututkimus toteutettiin Savon ammattiopiston rakennusalan perustutkintoa suorittavien opiskelijoiden ryhmässä. Ryhmä on hankemuotoisesti järjestetty noin kahdenkymmenen opiskelijan luokka, johon 16–30-vuotiaat opiskelijat ovat ohjautuneet eri opintojen vaiheessa. Normaalien opintojen aikana opiskelijoilla on ollut haasteita selvittää joko teoriapohjaisista opinnoista tai vaikeuksia suoriutua työssäoppimisjaksojen aikana.

Ryhmää vetää ammatillinen erityisopettaja. Opetus tapahtuu suurimmaksi osaksi puutyöverstaalla, jossa toteutetaan yhteistyöasiakkaiden tilaustöitä, kuten mm. roskakatoksia ja grillikotia, jotka lopulta pystytetään rakennuspaikalla oppilasvoimin. Työpajakokeilussa on pyritty luomaan yhteys työelämään koulun kautta tuettuna ja totutusta mallista poikkeavasti.

4.5 Haastattelut

Haastatteluita oli tarkoitus toteuttaa neljästä kuuteen kappaletta. Haastateltavien löytämiseksi opinnäytetyön ideaa esiteltiin ryhmän opiskelijoille, joiden joukosta oli tarkoitus löytää vapaaehtoiset haastateltavat. Ryhmää vetävän Ammatillisen erityisopettajan tuki

haastateltavien opiskelijoiden löytämiseksi oli ensiarvoisen tärkeää ja lopulta neljä haastattelua saatiin toteutettua.

Haastattelut toteutettiin teemahaastattelu menetelmällä, jolloin haastattelun aihepiirit ovat etukäteen tiedossa, mutta tarkkaa muotoa ja järjestystä ei ole päätetty. (Hirsjärvi ym. 2015: 164.) Teemahaastattelun erona perinteiseen puolistrukturoituun haastatteluun on vapaampi kysymysjärjestys, sillä haastattelut etenivät teemakohtaisesti, piirtäen samalla aikajanan opintoihin päättämisestä kohti valmistumista ja työelämää. Vaihtelevien vastauksien ja tarkentavien kysymysten vuoksi haastattelukysymysten järjestys muuttui, mutta lopulta kaikki haastattelurungon mukaiset kysymykset esitettiin. Teemahaastattelussa haluttiinkin ensisijaisesti tietoa haastateltavien kokemuksista ja ajatuksista teemakysymyksiin liittyen. (Hirsjärvi & Hurme 2018: 47.)

Haastattelun teemat jaoteltiin suunnitteluvaiheessa kronologisesti seuraamaan aikaa ennen pajaryhmään siirtymistä, pajaryhmässä opiskelua ja lopulta lähestyvän valmistumisen, sekä työelämään siirtymisen.

Ensimmäisessä teemassa keskityttiin selvittämään mm. aikaisempia opintoja ja niissä menestymistä, harjoitteluiden toteutumista ja aikaisempaa työkokemusta. Pajaryhmässä opiskelun teemassa pyydettiin kuvaamaan koettua muutosta opintojen aikana, omaa ammatillista kehittymistä ja oppilaan saamaa palautetta ryhmässä aloittamisen jälkeen. Opintojen loppuvaiheen ja työelämään siirtymisen teemassa tarkasteltiin asioista, kuten opiskelijoiden työnhakutaitoja, työelämäntuntemusta ja motivaatiota ja etukäteistietoa potentiaalisista työnantajista. Haastattelupohjana käytetty runko pysyi rakenteelta samanlaisena kaikissa neljässä haastattelussa. (Liite 1).

Haastattelut nauhoitettiin ääninauhurille ja litteroitiin kirjalliseen muotoon välittömästi haastattelun toteutuksen jälkeen. Litteroinnilla tarkoitetaan kerätyn aineiston muuntamista tutkittavaan muotoon (Hirsjärvi ym. 2015: 222).

Haastateltavien pienen lukumäärän takia, yksityisyydensuojan ja anonymiteetin varmistamiseksi lopulliseen opinnäytetyöhön nostettuja vastauksia on muokattu poistamalla yksityiskohtaistavia tietoja, kuten aikaisemmin käytyjen opiskelualojen nimiä ja tarkempia yksityiselämän yksityiskohtia. Yksittäisten alojen mainitsematta jättäminen ei kuitenkaan ole vaikuttanut vastauksien sisällön merkitykseen tai niistä tehtyihin tulkintoihin. Litterointi toteutettiin tarkasti haastateltavan puheen muukaan, mutta lopullisista vastauksista muokattiin pois osa puhekielen ilmauksista, jotta vastauksista tulisi helpommin luettavia.

Yksi haastatteluista toteutettiin puhelinkeskusteluna, ja kolme muuta kasvatusten oppilaitoksen tiloissa. Aineiston käsittelyssä on noudatettu erityistä huolellisuutta ja vain itselläni on ollut pääsy haastattelumateriaaliin. Haastattelujen äänitteet ja kirjalliseen muotoon litteroitu materiaali hävitetään tietoturvasyistä opinnäytetyön julkaisun jälkeen.

4.6 Aikataulu

Opinnäytetyön ideointi ja tämän pohjalle perustuva teoriatiedon keruu on toteutettu syksyllä 2019 ja keväällä 2020. Haastattelut oli tarkoitus toteuttaa vuoden 2021 alussa. Maailmanlaajuisen COVID19 -pandemian takia opinnäytetyön haastattelut päästiin aloittamaan vasta toukokuussa 2022 ja kaksi viimeistä haastattelua toteutuivat syyskuussa 2022. Aineiston analysointi aloitettiin välittömästi haastatteluiden ja aineiston litteroinnin jälkeen.

4.7 Aineiston analyysi

Aineiston analysointimenetelmäksi valikoitui aineistolähtöinen sisällönanalyysi, jossa aineistosta yhdistellään käsitteitä, jotta vastaukset tutkimuskysymyksiin saataisiin esille. (Tuomi & Sarajärvi 2018: 127). Lisäksi tutkittava aineisto pyrittiin sisällönanalyysin keinoin kuvaamaan tutkittavaa ilmiötä sanallisesti ja samalla luomaan selkeä kuvaus kokonaisuudesta, jotta aineiston informaatioarvo lisääntyisi. (Tuomi & Sarajärvi 2018: 123).

Sisällön analyysi koostuu kolmesta peräkkäisestä vaiheesta, joista ensimmäisenä on aineiston pelkistäminen, eli redusointi. Aineiston pelkistämällä pyritään tuomaan esille haastatteluissa usein nousseet teemat tai samaa tarkoittavat ilmaukset. Tutkimuskysymyksien ohjaamana aineistoa tarkastellaan esimerkiksi listaamalla aineiston pelkistetyt ilmaisut erilliseen kaavioon tai taulukkoon. Pelkistämävaihetta seuraa aineiston pelkistettyjen ilmausten klusterointi eli ryhmittely. Ryhmittelyvaiheessa pelkistetty data eritellään käsitteiksi, joista pyritään löytämään yhdistäviä tai erottavia tekijöitä. Aineistosta esille nousevia samankaltaisia ilmiötä tai ilmauksia luokitellaan luokiksi ja näiden luokien alaluokiksi. Tässä vaiheessa aineistosta tiivistyy tutkimuskysymyksien kannalta käsiteltävä kokonaisuus. Analyysin kolmannessa vaiheessa aineisto abstrahoidaan eli käsitteellistetään erottamalla tutkimuksen kannalta tärkeä tieto, joka yhdistyy aikaisempaan tutkimukseen. Abstrahointia jatketaan niin pitkään yhdistämällä ryhmittelyvaiheen luokkia, kuin se on olevassa olevan aineisten osalta mahdollista. Tiivistetyksi sanottuna abstrahoinnissa empiirinen aineisto yhdistyy aikaisempiin teoreettisiin käsityksiin, luoden

samalla luokkien ja teemojen kautta tutkijan yhtenäinen näkemys ilmiöstä. (Tuomi & Sarajarvi 2018: 123–127.)

Aineiston pelkistämisen osuudessa teemahaastattelun kautta koostuvasta aineistosta pyrittiin tekemään usein esille nousseita huomioita ja ilmauksia. Haastatteluissa keskityttiin ajallisesti kolmeen osa-alueeseen, jotka olivat mennyttä aikaa käsittelevä osio opintoihin ohjautumisesta, opintojen sujuminen ryhmään siirtymisen jälkeen, sekä työelämään ja työnhakuun keskittyvä osio. Haastateltavien vastauksissa näkyvät tutkimuskysymyksieni kannalta muun muassa seuraavanlaisia vastauksia, jotka pelkistettiin seuraavan kaavion mukaisesti.

Taulukko 1. Esimerkki aineiston pelkistämisestä

Teema	Pelkistetty ilmaus
<p><u>Aikaisemmat opinnot ja opiskelupolku</u></p> <p>On muutamalta alalta. Ainakin ensimmäiseltä alalta kaksi vuotta kokemusta, sitten seuraavasta taitaa olla vajaa vuosi ja viimeisestä viikko tai kaksi.”</p> <p>No aikaisempi ala ainakin oli ehkä liian monimutkainen minulle. Mutta tuota tuo rakennusala, sitten on aina kiinnostanut rakennusala. Päätin sitten lähteä sinne.</p> <p>Mä olin ensin tuolla VALMA–koulutuksessa, kun en tiennyt yhtään mitä teen ja siinä taisi olla parisen kuukautta ja opettaja kysyi, että mikä ala kiinnostaisi.</p>	<p>Erilaiset opiskelukokeilut Oman alan löytämisen haasteet</p> <p>Aikaisemman osaamisen merkitys Aikuistuminen ja ammattiin opiskelijaksi kasvaminen Omien kykyjen tunnistaminen Omat taidot ja ominaisuudet Opiskelualojen vaativuus Valmentavan koulutuksen merkitys opinto-ohjauksen tarve</p>
<p><u>Opiskelut pajaryhmässä</u></p> <p>Ainakin ammatilliset olen saanut tosi nopeasti alta pois. Sitten nuo YTO-aineet tai niissä on ollut aina vähän hankaluuksia. Tai ei ehkä hankalia vaan aloittamisen hankaluus, ne jäänyt aina vähän roikkumaan.</p> <p>Käsin tekeminen on sellainen juttu. Sitten, kun aletaan tekemään isompia hommia, niin sitten pitää pysähtyä miettimään. Yksinkertaisemmat hommat ovat mieleen ja sujuvampia, sekä hoituvat hyvin</p>	<p>Vaikeudet suoriutua yhteisten aineiden osista</p> <p>Oman alan löytäminen Käytännönläheisen työn mielekkyys</p>

<p><u>Ammattiin valmistuminen, sekä työelämään siirtyminen</u></p> <p>Pitää kertoa itsestään ja teet CV:n ja lähetät sen. Sitten minun tietämykseni mukaan voit mennä rakennustyömaalle ja etsit vaan mestarin ja kysyt siltä.</p> <p>Kyllä tämä asenne myös ratkaisee, että useammin tai eripaikasta etsit ja kyselet niin sen varmemmin saa töitä. Vuokrafirmitkin on siitä hyviä, kun voit tehdä vähän enemmän lyhyttä työpätkää</p> <p>Työmaalla olen saanut perehdytyksen, että mennyt sinne työmaakoppiin ja siellä se on sitten perehdyttänyt ja kertonut mitä kaikkea, mitkä pitää ottaa huomioon.</p>	<p>Käsitykset omista työnhakutaidosta</p> <p>Suoraviivainen työnhaku</p> <p>Kapea näkemys perehdytyksestä</p>
--	---

Haastateltavien vastaukset olivat osaltaan niukkasanaisia, mutta tarkasti litteroituun aineistoon tutustumisen jälkeen pelkistäminen osoittautui selkeäksi työvaiheeksi. Ajallisesti aikaa vievä tehtävä oli ryhmitellä vastauksia eri ala- sekä yläluokkiin. Ryhmittelyn apuna on käytetty Xmind -miellekarttaohjelmaa, jonka kautta tehtiin kuvioiden visualisointeja. Lisäksi miellekartan käyttö on ollut hyödyksi kokonaisuuksien ja aineiston pienempien osien jäsentämisessä. Ennen lopullisen analyysin valmistumista, työtä on pohjustettu vertailemalla erilaisia esitystapoja, sekä tulkintoja. Lopullisen analyysin tulos on hioutunut usean erillisen välivaiheen kautta, jotta tulosten esittely olisi mahdollisimman informatiivista ja selkeää. Pelkistettyjen ilmaisujen ryhmittelyssä on huomioitavaa, että samankaltaiset ilmaisut on eroteltu alaluokkiin sen mukaan, missä vaiheessa teema-haastattelua vastaus on annettu ja minkä teeman kysymystä vastaus koskee. Lopullisessa analyysissä päädyttiin seuraavanlaiseen jakoon ryhmittelyn osalta.

Taulukko 2. Esimerkki aineiston ryhmittelystä

Alaluokat	
	Pelkistys
Opiskelua tukevat tekijät	Erilaiset opiskelukokeilut Aikaisemman osaamisen merkitys Aikuistuminen Opiskelijaksi kasvaminen Oman alan löytäminen Käytännönläheinen työ Kiinnostus ammattiin
Opiskelijan haasteet	Oman alan löytäminen Vaikkeudet suorittaa yhteisten aineiden osia Opiskelualojen vaativuus Kiinnostuksen puute Pitkä koulumatka Keskittymisen vaikeudet
Toiminta opiskelijana	Poissaolot Avun pyytäminen Sinnikkyys jatkaa opiskelijana
Oppilaitoksen tuki	Valmentavan koulutuksen merkitys Opinto-ohjauksen merkitys Koulutuslinjan vaihto kesken vuoden Koulutusaloihin tutustumiset
Opiskelu pienryhmässä	Lukujärjestyksen joustavuus Erityisopettajan tuki Mahdollisuus vuorotella teorian ja käytännön välillä Hyvä ilmapiiri opiskella
Oppilaitoksen ulkopuolinen tuki	Nuorisotyöntekijän tuki Lähipiiri auttaa
Työelämän taidot	Suoraviivainen työnhaku Luottamus omaan kykyihin Työnhakutaidot CV:n laatiminen
Kokemukset työelämästä	Perehdyttäminen tärkeää, mutta yksinkertaista Työkokemus Kesätyöt
Ennakkokäsitykset työelämästä	Työ opettaa Työnantajien tunteminen Tietoa kavereilta Perheen tuki Ei koeta tarvetta avulle

Litteroidun aineiston pelkistämisen ja ryhmittelyn jälkeen aineistosta muodostui yhdeksän alaluokkaa, jotka ovat opiskelua tukevat tekijät, opiskelijan haasteet ja toiminta opiskelijana, joista muodostui yläkäsite, kokemus itsestä opiskelijana. Opiskelu pienryhmässä ja oppilaitoksen tuki muodostivat yläluokan ammatillisen opetuksen organisointi. Alaluokat oppilaitoksen ulkopuolinen tuki ja ennakkokäsitykset työelämästä luokiteltiin yhteiskunnan ja ympäristön toiminnan yläluokkaan. Viimeiset alaluokat työelämän taidot ja kokemukset työelämästä muodostivat työelämään siirtymän yläluokan. Lopuksi edellä mainitut yläluokat yhdistyivät kahteen pääluokkaan, jotka ovat ammattitutkinnon suorittamiseen vaadittavat tekijät, sekä koulutuksen ja työelämän tarpeiden kohtaaminen.

Taulukko 3. Esimerkki aineiston abstrahoinnista

Alaluokka	Yläluokka	Pääluokka
Opiskelua tukevat tekijät	Kokemus itsestä opiskelijana	Ammattitutkinnon suorittamiseen vaadittavat tekijät
Opiskelijan haasteet		
Toiminta opiskelijana		
Opiskelu pienryhmässä	Ammatillisen opetuksen organisointi	
Oppilaitoksen tuki		
Oppilaitoksen ulkopuolinen tuki	Yhteiskunnan ja ympäristön toiminta	
Ennakkokäsitykset työelämästä		
Työelämän taidot	Työelämään siirtymä	
Kokemukset työelämästä		

5 Tulokset

Seuraavassa osiossa esitellään haastatteluista nousseita tuloksia jaoteltuina abstrahoinnin mukaisien pääluokkien kautta ylä- ja alaluokkiin, joiden tarkoitus on kuvata opiskelijoiden kokemuksia ja ajatuksia opiskelusta pajatyypisessä ympäristössä. Ammattitutkinnon suorittamiseen vaadittavat tekijät poikkeustilanteissa –pääluokan osio käsittelee opiskelijan kokemuksia, sekä oppilaitoksen mahdollisuuksia tukea opiskelijoita, joiden uravalinta ja harjoitteluiden kautta työelämään tutustuminen on haasteellista. Koulutuksen ja työelämän tarpeiden kohtaaminen –pääluokan osio pureutuu opintojen loppuvaiheeseen ja työelämään siirtymään.

5.1 Ammattitutkinnon suorittamiseen vaadittavat tekijät

Haastateltavien taustatiedoista kysyttiin vain ikä, aikaisemmat opinnot, työharjoittelut ja työkokemus, sekä asumismuoto. Haastatteluhetkellä vastaajien ikäjakauma asettui 19–21–vuoden välille. Kaikki haastateltavat olivat asuneet omillaan jo pidemmän aikaa. Vastajat eivät tuoneet taustojensa osalta esille suurempia elämänhallinnan haasteita, jotka välttämättä olisivat esteitä ammatillisen tutkinnon suorittamiselle. Kuitenkin opiskelut ammattioppilaitoksessa eri linjoilla olivat kestäneet jo useamman vuoden.

5.1.1 Kokemus itsestä opiskelijana

Ennen pajaryhmään siirtymistä jokaisella haastateltavalla oli aikaisempia ammatillisia opintoja muilta aloilta. Parhaimmillaan kolmella eri koulutusalaalla opiskelleet oppilaat olivat lopulta kaikki siirtyneet pajaryhmään suorittamaan rakennusalan perustutkintoa. Aikaisempien koulutusalojen kirjo näyttäytyi laajana.

On muutamalta alalta. Ainakin ensimmäiseltä alalta kaksi vuotta kokemusta, sitten seuraavasta taitaa olla vajaa vuosi ja viimeisestä viikko tai kaksi.

Toisessa vastauksessa aikaisemmat opinnot olivat osoittautuneet liian haastaviksi.

No aikaisempi ala ainakin oli ehkä liian monimutkainen minulle. Mutta tuota tuo rakennusala, sitten on aina kiinnostanut rakennusala. Päätin sitten lähteä sinne.

Erilaisten koulutusalojen kokeilemisen jälkeen, kiinnostus rakennusalaan nousi esille kaikissa vastauksissa. Nyt opintojen loppuvaiheessa alavalintaa puntaroidessa haastateltavat kokivat merkittävän ammatinvalintaan vaikuttavana tekijänä käsillä tekemisen mahdollisuuden.

Tykkään tehdä tosi paljon käsillään ja olen tiennyt et se vahvuuteni on, että tosi paljon käsilläni teen. Ja osaan rakentaa itse. Tälleen, että tykkään rakentamisesta paljon ja sitten päädyin tälle rakennusalallekin. Tässä saa nähdä oman kädentaidon ja saa käsillä tehdä paljon.

Kaikki neljä haastateltavaa opiskelijaa olivat opintojensa loppusuoralla, ja tutkinnon valmistuminen oli haastatteluhetkellä realistista puolen vuoden sisällä. Haastateltavista kaikki olivatkin suorittaneen ammatillisen tutkinnon osat ja valmistumisesta puuttuivat enää yhteisten tutkintojen osat.

No mullahan nyt on yksi YTO-kurssi, että mähän sen saan tehtyä ihan kahdessa päivässä vaikka, mutta mä valmistun kuukauden puolivälissä, kun silloin vissiin valmistuu muitakin.

Yhteenvetona ryhmässä opiskelijoiden taustoista ja opintojen aikana koetuista haasteista voidaan nostaa esille läpi opintojen kestäneet haasteet yhteisten tutkintojen osien suorittamisessa. Myös oman koulutusalan löytäminen kesti suunniteltua pitempään, vaikka suuntautuminen perinteisesti käsillä tehtävään ammatilliseen työhön oli jo alkanut. Ammatillisesti merkittäviä terveydellisiä rajoitteita tai diagnosoituja oppimisvaikeuksia haastateltavat eivät tuoneet esille, vaikka opinnot perustutkinnon ryhmässä eivät olleet edenneet. Kokemus itsestä ammattitutkinnon opiskelijana kuvaa opiskelijan näkökulmasta sitä polkua, joka on viimein johtanut valmistumisvaiheeseen. Opetuksen organisointi ja opiskeluympäristön järjestelyt nivoutuvat yhteen opiskelijoiden omien kokemusten osalta, joten niitä on esiteltävä osittain myös yhdessä.

5.1.2 Ammatillisen opetuksen organisointi

Haastateltavien opiskelijoiden opiskelupolut eivät olleet suoraviivaisia polkuja koulutuksen aloittamisesta ammattiin valmistumiseen. Kaikkien haastateltavien opiskelupolkua oli tuettu ja järjestelty oppilaitoksen sisällä. Haastatteluissa nousi esille muun muassa opintojen ohjausta, tutustumisia erilaisiin opiskelualoihin ja erityisopettajan ohjausta, sekä muokattuja lukujärjestyksiä vastaamaan opiskelijan tarpeita.

Aikaisempien opintojen lisäksi vastaajista kolme toi esille opiskelleensa Ammatilliseen tutkintoon valmentavassa koulutuksessa – VALMA:ssa. Syksystä 2022 alkaen koulutus on nimeltään TUVA–koulutus, eli tutkintokoulutukseen valmentava koulutus. Koulutukseen voi hakea peruskoulun päättänyt opiskelija, joka vielä etsii suuntaa jatkolle. Koulutuksessa on mahdollisuus tutustua ammatillisiin perustutkintoihin, lukiokoulutukseen ja harkita eri vaihtoehtoja jatkolle. (Tuva-koulutus 2022 Savon ammattiopisto.)

Mä olin ensin tuolla VALMA–koulutuksessa, kun en tiennyt yhtään mitään ja siinä taisi olla parisen kuukautta ja opettaja kysyi, että mikä ala kiinnostaisi. Ja sanoin, että rakennusalan ammatti, mutta se olisi Toivalassa, ja en sinne asti haluaisi lähteä, joten opettaja sitten kertoi, että tämä Jyrin pajalle voisi päästä. Sitten käytiin tutustumassa ja jäinkin tänne kouluun samana päivänä.

Koulutusaloihin tutustumisen lisäksi ammatilliseen tutkintoon valmentavassa koulutuksessa haastateltavat olivat suorittaneet yhteisten tutkintojen osia, jotka kuuluvat ammatilliseen tutkintoon. Nimensä mukaisesti kaikille yhteiset opinnot on suoritettava, jotta ammattitutkintoon on mahdollista valmistua. Yhteiset tutkintojen osat ovat laajuudeltaan yhteensä 35 osaamispistettä. Kokonaisuudella pyritään vahvistamaan työssä ja elämässä tarvittavia perustaitoja sekä valmiuksia elinikäiseen oppimiseen ja mahdollisiin jatkoopintoihin. Yhteiset tutkinnon osat jaotellaan vielä kolmeen osa-alueeseen, jotka ovat: Viestintä- ja vuorovaikutusosaaminen, matemaattisluonnontieteellinen osaaminen, sekä Yhteiskunta- ja työelämäosaaminen. (Tutkintojen perusteet 2022.)

Haastatteluissa kaikkien opiskelijoiden vastauksissa esille nousi yhteisten tutkintojen osien suorittaminen useammassa asiayhteydessä. Haastateltavat puhuvat yhteisten tutkintojen osista YTO–aineina.

VALMALLA tein, niinku YTO:ja, oppiaineita mitä oli jäänyt tekemättä, että sitten ne olisi alta pois, sitten kun meen alalle. Ja sitten niitä ei olisi niin paljoa enää.

Yhteisten tutkintojen osien suorittaminen vaikuttaa myös nousevan yhtenäiseksi nimittäjäksi suorittamattomien opintojen osalta, vaikka opintoja on pystynyt suorittamaan aikaisempien koulutusalojen tai VALMA:n aikana.

No mä oon ollut tässä reilun pari vuotta ja ne on edennyt tosi nopeesti. Ainakin ammatilliset oon saanut tosi nopeesti alta pois. Sitten nuo YTO-aineet. Niissä on ollut aina vähän hankaluuksia. Tai ei ehkä hankalia vaan aloittamisen hankaluus, ne jäänyt aina vähän roikkumaan. Sitten niinkun nytkin jäi syksylle yhdet kurssit, kun ei ehtinyt tekemään niitä.

Kaikkien neljän haastateltavan kokemuksista välittyy tyytyväisyys pajaryhmässä opiskelussa. Pienempään ryhmään siirtyminen, sekä käytännönläheisempi oppiminen koettiin hyväksi järjestelyksi. Myös koulun sijainti ja saavutettavuus näyttäytyy helpottaneen opintojen sujumista.

No tänne mä tulin tutustumaan, tää on lähellä kotia, ei tarvitse bussia kulkemiseen. Tämä on toki vähän pienempi ryhmä ja on vähän rauhallisempaa. Enemmän tekemistä ja vähemmän teoriahommaa.

Haastateltujen opiskeluryhmän on mahdollista suorittaa hyvin joustavasti kaikkia yhteisten tutkinnon osien oppiaineita opiskeluvuikon aikana. Lukujärjestyksen muokkaus opiskelijoiden tarpeiden ja voimavarojen mukaisesti koettiin mielekkäänä ja opiskelukokonaisuutta tukevana.

No se, kun olin kahdella aikaisemmalla opintoalalla, niin meillä ei ollut oikein muita kuin YTO:ja silloin alussa ja käytännön homma olisi alkanut vasta myöhemmällä ajalla tai sitten työssä oppimassa. Niin täällä on niin paljon helpompi siinä mielessä, että voit hoitaa YTO:ja ja ammatillisia samanaikaisesti. Silleen, että sinulla on jonain päivinä YTO:ja ja saattaa olla pari tuntia tuolla hallissa. Tai sitten voi olla koko päivän hallissa. Se tulee mun mielestä paljon järkevämmiin, kuin muilla aloilla.

Kaikilla haastateltavilla oli taustalla aikaisempia opintoja ja kokeiluja eri koulutusaloilta, eivätkä opintopolut näyttäneet tavanomaisen suoraviivaisilta. Sopivan opiskelumoodon ja tasapainon saavuttaminen käsillä tekemisen ja teoriaopiskelun välillä näyttäytyi tyytyväisyytenä siihen, että lopulta opiskelijan oma paikka löytyi. Myös tietynlainen ammatillinen kypsyminen ja analyttinen näkemys omasta itsestään rakennustyön osaajana näkyi vastauksissa. Haasteet ja paineet, joita yhteisien tutkinnon osien suorittaminen oli tuottanut, jäi nyt pienempään roolin ja onnistumisen kokemukset mahdollistivat itseluottamuksen kohoamisen.

Käsin tekeminen on sellainen juttu. Sitten, kun aletaan tekemään isompia hommia, niin sitten pitää pysähtyä miettimään. Yksinkertaisemmat hommat ovat mieleen ja sujuvampia, sekä hoituvat hyvin. Töissä sitten, kun on ollut jonkun aikaa, niin alkaa muutenkin sujumaan paremmin.

Opiskelijaryhmän vetäjänä ja vastaavana opettajana toimii ammatillisen erityisopettajan tutkinnon omaava henkilö. Opetustyön ohella opiskelijoiden työelämään siirtymisen tukemiseksi tehtiin myös yhteistyötä työelämän ja yritysten kanssa, kuten laissa ammatillisesta koulutuksesta määrätään (Laki ammatillisesta koulutuksesta 11.8.2017/513 luku 1 § 4). Eräs haastateltava kertoi saaneensa jopa kesätyöpaikan oppilaitoksen ja yrityksen yhteistyönä.

Työpaikka oli helppo saada varsinaisesti, sillä se oli uusi firma. Opettajan kautta kysyin, olisiko mitä ajatusta mistä kysyä töitä, niin hänellä oli sitten nettisivusto auki siinä koneella ja puhelinnumero. Soitin sitten sinne ja kysyin milloinka voisimme keskustella asiasta vähän paremmin. Ja siis työnantaja kävi lopulta koululla keskustelemassa asioista ja näin poispäin. Se oli aika yksinkertainen juttu, että puhelimesta hoidettiin ja ei kerennyt käydä minun kanssa juttelemassa, mutta opettajan kanssa oli käynyt juttelemassa ja oli tyytyväinen. Tietenkin hoidettiin sitten työsopimukset ja veronumerot, perusjutut niin pääsin aloittamaan työt seuraavalla viikolla, kun koulut lopuivat.

Haastateltavien kokemuksia ei voi täysin objektiivisesti verrata aikaisempien opintojen ja nykyisen pajamuotoisen oppimisen välillä, sillä haastatteluissa ei pureuduttu kaikkiin juurisyihin, jotka olivat vaikuttaneet aikaisempien opintojen keskeytymiseen tai vastaavasti onnistumisiin nykyisissä opinnoissa. Aikaisempia opintoja kuvatessa kuitenkin esille nousevat negatiiviseen sävyyn motivaation ja osaamisen haasteet, sekä pettymykset.

Vastaavasti sopivan opiskelualan ja opiskelumuodon löytymisen jälkeen taustalla olevat haasteet saavat toiveikkaamman ja positiivisen sävyn. Uuden oppiminen ja oma tekeminen näyttäytyy voimavarana ja uskona tulevaan. Ryhmässä opiskelu näyttääkin valmistaneen opiskelijoita opintojen seuraavan vaiheeseen, eli valmistumiseen ja sitä seuraavaan työelämään siirtymiseen. Pajaryhmässä saatu luottamus omaan tekemiseen heijastui myös seuraavan teeman vastauksissa koskien omaa osaamista ja luottamusta löytää työpaikka valmistumisen jälkeen.

5.2 Koulutuksen ja työelämän tarpeiden kohtaaminen

Toisessa yhdistävässä pääluokassa nostettiin esiin työelämässä vastaan tulevia haasteita, sekä opiskelijoiden käsityksiä tulevasta työelämästä. Ammatillisen koulutuksen tarkoitus on kohottaa ja ylläpitää väestön ammatillista osaamista ja auttaa sen tunnistamista, taidon hankkimistavasta huolimatta. Lisäksi ammatillisen koulutuksen, tai sen tutkinnon osien tulisi lisätä väestön työllistymismahdollisuuksia ja samalla vastata työ- ja elinkeinoelämän tarpeisiin kehittämällä työelämää ja mahdollistaa jatkuvan ammatillisen kehittymisen. Taidollisten osa-alueiden lisäksi ammatillisen koulutuksen tavoitteena on tukea opiskelijoiden kehitystä tasapainoisiksi ja sivistyneiksi ihmisiksi, sekä yhteiskunnan jäseniksi. Opetuksen pitäisi antaa valmiudet jatko-opintoihin, ammatilliseen kehittymiseen, sekä antaa tarpeellisia tietoja ja taitoja persoonallisuuden ja harrastuneisuuden monipuoliselle kehittymiselle. (Laki ammatillisesta koulutuksesta 11.8.2017/513 luku 1 § 2).

Haastattelurungon kolmannessa osiossa kysymykset keskittyivät selvittämään haastateltavien valmistumisvaiheen ajatuksia työhausta ja kokemusta työelämästä itsessään. Haastattelurungon kysymykset oli aseteltu siten, että niiden avulla syntyisi kokonaiskuva vastaajien osaamisesta ja ymmärryksestä koskien työnhakua ja työelämässä toimimista. Haastattelujen aikana kolmannen teeman kohdalla jouduttiin tekemään selvästi enemmän tarkentavia kysymyksiä, sekä muun muassa työnhakuun liittyvien termien avaamista haastateltavalle.

Kahden ensimmäisen teeman kysymykset ja keskustelut käsittelivät mennyttä aikaa ja opiskelijoiden omaa kokemusta ja reflektiota opiskeluajasta. Siirryttäessä haastattelussa vaiheeseen, joka käsittelee nykyhetkeä ja tulevaisuuden suunnitelmia, nousee haastatelluista yhä enemmän esille tyytyväisyyttä tämänhetkiseen tilanteeseen, sekä luottamusta tulevaan.

Vastauksissa työnhaku nähtiin hyvin suoraviivaisena tehtävänä ja luonnollisena seuraavana askeleena opintojen jälkeen. Haastateltavat kokivat osaavansa hakea töitä. Myös työnhaun asiakirjoista ainakin CV löytyi kaikilta, sillä niitä oli laadittu opintojen aikana.

Osaan hakea. Pitää kertoa itsestään ja teet CV:n ja lähetät sen. Sit mun tietämyksen mukaan voit mennä rakennustyömaalle ja etit vaan mestarin ja kysyt siltä.

Työnhaun asiakirjoilla ei koettu olevan niin suurta merkitystä, vaan haastateltavat pitivät tärkeänä omaa asennetta ja rohkeutta mennä kysymään töitä. Myös sukulaisten ja lähipiirin apu nousi usein haastatteluissa esille, kun neuvoa tai mallia työnhakuun piti saada.

Kyllä tämä asenne myös ratkaisee, että useammin tai eri paikasta etsit ja kyselet niin sen varmemmin saa töitä. Vuokrafirmatkin ovat siitä hyviä, kun voit tehdä vähän enemmän lyhyttä työpätkää aina, jos ei vaikka jaksa olla töissä, niin sitten ei ole pakko vaan voi etsiä uutta hommaa.

Työnhakuvaihtoehtoina myös henkilöstövuokrausyritykset olivat lopulta tuttua. Kaikki haastateltavat tunsivat alueella toimivia työnantajia, kun tarkentavia kysymyksiä esitettiin riittävästi. Vuokratyö nähtiin kuitenkin toissijaisena vaihtoehtona, mutta myös mahdollisuutena kokeilla erilaisia työtehtäviä.

Kyllä minulla on sen verran luottoa, että se työpaikka löytyy varsinkin, kun nyt on ollut paljon työpaikkoja. Työmaita on ollut paljon ympäri Kuopiota, vaikka mitenkä monta. Ja on ollut noita vuokrafirmoja, jos ei muuten löydy. Töitä on kyllä ihan riittävästä, että varmasti löytyy joku paikka.

Rakennusalan työkokemusta omaavat haastateltavat olivat saaneet perehdytystä, joka kuvautui verrattain suppeana. Usein perehdytyksenä mainittiin työn aloituspäivänä toteutunut työturvallisuusohjeistus. Haastateltavat kokivatkin perehdytyksen lähinnä turvallisuuteen liittyvänä lakisääteisenä työnantajan tehtävänä.

No ainakin, kun minä olin ja perehdytykset oli ensimmäisenä päivänä. Ja sehän on ihan lakisääteinen juttu, että mitä saa tehdä ja mitä ei saa. Siellä voi kumminkin tulla iso sakko, jos työvälineet puuttuivat, tai teet semmoisia töitä, johon sinulla ei ole lupia. Esimerkiksi ei saa liian korkealla tehdä ilman valjaita tai muita.

Samankaltaisia vastauksia perehdytyksen luonteesta antoi myös toinen haastateltava. Asiaa pidettiin itsestään selvänä, eikä vastauksista nouse kuva, että perehdytystä olisi ollut liian vähän tai sitä olisi osattu kaivata lisää.

Työmaalla oon saanut perehdytyksen, että mennä sinne työmaakoppiin ja siellä se on sitten perehdyttänyt ja kertonut mitä kaikkea, mitkä pitää ottaa huomioon. Ja sitten missä on niinku hätäensiapu ja jos sattuu joku...

Kysyttäessä tarkemmin itse työntekoon ja työtehtäviin liittyvää ohjausta, haastateltavat luottivat mahdollisuuteen kysyä kokeneemmilta työntekijöiltä. Vastauksissa työtehtävät työpaikalla näyttäytyvät itsenäisiltä, eikä merkittäviä ongelmia työn toteuttamisen osalta noussut esille.

No kysymällä sitten jos tarvii tietää jostain hommasta. Voin sitten kysyä toiselta työntekijältä.

Mutkaton ja suorasukainen suhtautuminen ohjaukseen ja avun pyytämiseen näkyi myös toisessa vastauksessa.

Aina oli joku, keneltä pystyi kysymään. Jos et tiedä, niin kysäise ja se on sillä kuitattu. Pari kertaa jouduin kysymään, että mitä minä rupean tässä seuraavan kerran tekemään. Ja sitten tuli tekemistä, eikä tekeminen loppunut kesken.

Työnteon- ja työnhaun teemassa ongelmat ja haasteet jäivät vastauksissa selkeästi taka-alalle, eikä kukaan vastaajista varsinaisesti nosta esille tuentarvetta ja ylitsepäsemätöntä pulmaa. Opiskelijat ovat saaneet opintojensa aikana monenlaista tukea ammatillisen oppilaitoksen puolesta. Valmistumisen loppuvaiheessa ja tulevaisuuden suunnitelmien tukemiseksi oppilaitoksen ulkopuolista tukea haastateltavista sai ainoastaan yksi haastateltava. Haastateltavalla oli siis oma työntekijä, joka tuki opiskelijaa henkilökohtaisesti hänen tavoitteissaan.

on minulla semmoinen nuoriso-ohjaaja, jonka kanssa ollaan puhuttu, että lähtisin eri firmoihin työkokeilussa kävisin ja katselisin, että minkälaisia töitä niinku rakennusalalla on, että onhan niitä vaikka minkälaisia.

Oma työntekijä oli löytynyt haastateltavan oman aktiivisuuden kautta hänen ilmoitettuun, että on valmistumassa ja etsimässä opiskelujen jälkeistä työpaikkaa. Muiden haastateltavien osalta työnhaussa tukeuduttiin lähipiiriin, ja suhteiden kautta työpaikan uskottiin löytyvän. Lisäksi aikaisempi työkokemus ja onnistumisen kokemukset toivat itsevarmuutta ja uskoa työpaikan löytymiseen myös tulevaisuudessa.

Kokonaisuudessaan haastatteluiden kautta muodostunut aineisto onnistui kuvaamaan erilaisia opintopolkua. Haastateltavien erilaisista taustoista, lähtökohdista ja kokemuksista huolimatta aineiston sisältä löytyi yllättävän samankaltaisia kokemuksia ja yhtäläisyyksiä. Nuorten opiskelijoiden mutkaton suhtautuminen tulevaisuuteen vaikuttaa lupaavalta. Ulkoapäin nähdyt haasteet ja ennakkokäsitykset, joita ennen haastatteluita on pohdittu, eivät vaikuta vaivaavan nuoria opiskelijoita. Ongelmat ja haasteet kohdataan, kun ne tulevat vastaan.

Yhteiskunnan, oppilaitoksen, sekä työ- ja elinkeinoelämän osalta ongelmiin reagointi jälkikäteen ei välttämättä ole kaikkein tehokkain väline järjestäytyä. Koska suoraa vastausta haastatteluista kysymykseen opiskelijoiden tuen tarpeesta ei voida johtaa esiin nousseista vastauksista, täytyy vastauksia tarkastella myös siltä kannalta, mihin opiskelijat eivät osanneet vastata, tai he eivät nähneet asiaa edes ongelmallisena. Seuraavassa osiossa pyritään tekemään tärkeimmät johtopäätökset edellä esitettyjen tuloksien pohjalta.

6 Johtopäätökset

Haastateltujen nuorten kohdalla voidaan todeta, että sinnikkyys ja toistuvat yritykset lopulta palkitaan, aikaisemmista vastoinkäymisistä ja haasteista huolimatta. Kokonaisuutena haastateltavien vastauksista erottuu usko itseensä ja tulevaisuuteen. Työnsaantimahdollisuuksiin uskottiin vaikuttavan eniten oma asenne. Opiskelijoiden mielipiteet ovat linjassa vuoden 2017 ammattibarometrin kyselyyn, jonka mukaan motivaatio on nyt tärkein työnsaantiin vaikuttavana tekijänä ennen työkokemusta. (Ammattibarometri 2017 s. 79.) Ajatusta tukee myös opiskelun näkökulmasta Elisa Salmen opiskelumotivaatiota käsittelevän väitöskirjatutkimus, jonka mukaan vahva motivaatio edistää opiskelujen sujumista. (Salmi 2022: 48.)

Etukäteisasettelusta huolimatta oppilaitoksen ulkopuolella saatua työkokemusta oli jokaisella haastateltavalla, mutta kokemukset perustuivat lyhyisiin työsuhteisiin tai kesätöihin. Kokemuksen puute ei näyttäytynyt merkittävästi opiskelijan omaan kokemukseen osaamisestaan rakennusalan työntekijänä. Vaikka pitemmissä harjoitteluissa tai työsuhteissa olleet haastateltavat omasivat tarkempia tietoja ja enemmän näkemystä työelämästä, eivät rakennusosalta vähemmän kokemusta vaille jääneet haastateltavat merkittävästi erottuneet uskostaan itseensä ja omiin kykyihin.

Ensimmäisessä tutkimuskysymyksessä etsittiin vastausta siihen, kuinka ammatillisessa oppilaitoksessa työelämäjaksonsa suorittaneet nuoret opiskelijat itse kokevat mahdollisuutensa siirtyä työelämään valmistumisen jälkeen. Kysymys sisältää oletuksen, että oppilaitoksen tiloissa toteutunut työelämäjakso pidä sisällään täyttä yhteyttä työelämään ja työpaikkaan. Haastateltavat olivat kuitenkin päässeet ainakin osittain tutustumaan työpaikkoihin ja jopa luomaan työsuhteita oikeisiin oman alan yrityksiin. Huomioitavaa toki on, että tämä työelämän kytkös syntyi vasta pajaryhmään siirtymisen jälkeen. Ensimmäisiin rakennusalan töihin haastateltavat pääsivät tutustumaan koulun tiloissa osallistumalla muun muassa elementtien rakentamiseen, jotka koottiin myöhemmin paikalleen ulkokohteissa. Voidaan kuitenkin olettaa, että työ- ja elinkeinoelämän kytkös ja tutustuminen ei toteudu täysin samalla, kuin rakennustyömaalla työelämäjaksonsa suorittava.

Haastateltavien osalta työelämään siirtymisessä ei noussut esille omia huolia tai pelkoja tulevaisuutta ajatellen. Haastateltavat eivät tuoneet esille negatiivisia kokemuksia työn hakemisesta, vaan keskusteluissa puhe työn hakemisesta ja saamisesta näyttäytyi jopa

korostetun huolettomalta. Osaltaan huolettomuuteen voivat vaikuttaa haastatteluhetken hyvät työnäkymät rakennusalalle osaavien työntekijöiden osalta. Haastateltavat tuntuivat olevan tietoisia hyvästä työllisyystilanteesta, koska useita vaihtoehtoja työpaikan haakuun osattiin mainita. Lisäksi haastateltavien kokemuksensa olivat yhtäläisiä Pohjois-Savon alueen Ammattibarometrin arvioista haastatteluhetken työtilanteeseen syyskuussa 2022. Ammattibarometrin mukaan rakennusalan avustavia työpaikkoja oli Pohjois-Savossa avoinna 4151,5 kappaletta kuukaudessa, kun vastaavasti kyseistä ammatteja hakevien määrä työttömistä ja lomautetuista oli 2302 kappaletta, tarkoittaen sitä, että rakennusalan työntekijöistä oli alalla pulaa. Ammattibarometrin arviot perustuvat Työ- ja elinkeinoministeriön työnvälitystilastoihin ja niiden keskiarvoon tammikuun ja helmikuun 2022 välillä. (Ammattibarometri syyskuu 2022).

Yhteenvetona haastatellut opiskelijat kokivat mahdollisuutensa työelämään siirtymisestä hyvinä, eikä pääosin oppilaitoksessa suoritettujen työeläjäksot vaikuttaneet kokemukseen työelämään siirtymisessä. Tätä voidaan haastateltavien kannalta pitää hyvänä asiana, mutta johtopäätöksien kannalta kysymykseksi jää, miten tähän hyvään tulokseen päädyttiin. Toisaalta itseluottamuksen ja oman ammatillisen identiteetin rakentumisen puolesta kokemuksen puute lienee parempi asia, kuin useampi huono kokemus ja pettymykset työelämäjaksoilta, jotka eivät oman osaamisen puutteen vuoksi onnistuneetkaan.

Toisessa tutkimuskysymyksessä pyrittiin selvittämään, nouseeko haastateltavan kohdeyhmän sisältä tuen tarvetta ja millaista se voisi olla. Haastateltavista yksi kertoi valmistumisvaiheessa saavansa tukea nuoriso-ohjaajalta, joka auttaa häntä työpaikan etsinnässä käytännön tasolla. Haastatteluissa suoraan kysyttäessä opiskelijat eivät osanneet nimetä apua tai tahoja, joka heitä voisi auttaa. Haastatteluhetkellä opiskelijat olivat siis tyytyväisiä tilanteeseensa ja kokivat jatkossa pärjäävänsä itsenäisesti tai enintään lähipiirin avustuksella.

Koska nuoret eivät itse osanneet juurikaan nostaa esille tuen tarvetta, täytyykin vastauksia tarkastella myös selätettyjen haasteiden kautta. On myös tärkeää huomioida, että vielä toistaiseksi lyhyt kokemus työelämästä on vaikuttanut nuorten vastauksiin. Huonoja kokemuksia tai suurempia pettymyksiä ei vielä ole tullut vastaan, jotka voisivat vaikuttaa vastauksiin ja asenteisiin työtä ja työn hakemista kohtaan. On siis suotavaa spekuloida mahdollisilla haasteilla, joita nuoret tulevat kohtaamaan tulevaisuuden työelämässä. Aloitetaan kuitenkin opintojen aikana jo ratkaistuilla haasteilla.

Haastatteluaineistosta erottui selkeästi yksi merkittävä, kaikkia haastateltavia yhdistävä tekijä, eli vaikeudet suorittaa yhteisten tutkinnon osia. Haastatteluhetkellä haastateltavien tutkinnosta puuttui enää juuri kyseisiä yhteisiä tutkinnon osia. Haastateltavat myös kertoivat suorittaneensa näitä tutkinnon osia aikaisemmilla aloilla, sekä valmentavassa koulutuksessa. Kuitenkin juuri yhteisien tutkinnon osien puuttuminen esti valmistumisen. Pajaryhmään pääsemisen jälkeen yhteisten tutkinnon osien suorittaminen oli helpottunut, koska teoria-aineita pystyi suorittamaan joustavasti koulupäivien aikana ja vastapainoksi pajaryhmässä pääsi tekemään käsillään konkreettisia työtehtäviä. Mielekkään käsillä tekemisen ja teoriaopintojen yhdistäminen koettiin opiskelijoiden taholta toimivaksi kokonaisuudeksi.

Haastatteluiden vastauksista ei käy tarkemmin selville, millaista tukea teoria-aineita opiskelussa on annettu, mutta jo pelkästään viikkoaikatauluja muokkaamalla myös yhteisiä tutkinnon osia on saatu suoritettua. Myöskään haastateltujen oppilaiden opiskeluvoimavaroja on vaikea arvioida, mutta voidaan olettaa, että ryhmän järjestelyt ja yksilöllisempi tuki on mahdollistanut opintojen etenemisen valmistumisvaiheeseen.

Toinen opintojen aikana yhtenäiseksi tekijäksi nouseva teema on ammatin- ja uravalinnan haasteet, jotka ilmenevät erilaisina koulutusalakokeiluina, sekä osallistumisena ammattitutkintoon valmistavaan koulutukseen. Koulutusalojen vaihtoon mainittiin syiksi kiinnostuksen puute alaa kohtaan, sekä opiskeltavan alan vaikeus ja monimutkaisuus.

Ensimmäinen ratkaisu oikean opiskelualan löytymiseen näyttääkin olleen juuri opiskelu ammattitutkintoon valmistavassa koulutuksessa, joka nykyisin tunnetaan tutkintokoulutukseen valmentavana koulutuksena. Yhteisten tutkinnon osien suorittamisen ohella haastateltavat olivat päässeet vierailemaan eri koulutusaloilla ja ainakin yksi haastateltavista oli tutustumispäivän jälkeen jäänyt suoraan pajaryhmään opiskelijaksi. Valmentavan koulutuksen tarkoitus on nimensä mukaisesti valmentaa opiskelijaa siirtymään suorittamaan ammatillista tutkintoa. Valmentavasta koulutuksesta on mahdollista siirtyä suorittamaan ammattitutkintoa, kun opiskelija omaa riittävät valmiudet, täyttää alan pääsyvaatimukset ja kyseisellä alalla on vapaita opiskelupaikkoja. (Tuva-koulutus 2022 Savon ammattiopisto.)

Vastausten kokonaisuudesta voidaan kuitenkin tehdä tulkinta, että opiskelijoiden opetukseen, ohjaukseen ja opintojen järjestelyyn on osallistunut useita eri ammattilaisia, kuten opettajia, opinto-ohjaajia, koulunkäynnin avustajia, nuorisotyöntekijöitä. Ainakin ammattiopiston sisällä on siis tapahtunut moniammatillista yhteistyötä, jotta opiskelijoiden

opinnot etenisivät. Ammatillisten tutkintojen keskeyttäminen on lisääntynyt vuodesta 2017 alkaen, jonka lisäksi vuoden 2019 koronapandemia on tuonut uusia haasteita etäopiskelun muodossa (Suomen virallinen tilasto: Opintojen kulku 2–3).

Kun haastateltavilta kysyttiin työhön perehtymisestä, niin kaikki perehdytystä saaneet mielsivät perehdytyksen tarkoittavan lakisääteisiä työturvallisuusohjeita. Vastauksissa muistettiin mainita ensimmäisenä päivänä mestarin antama ohjeistus työmaakopissa. Pidempään työelämää nähnyt työntekijä voisi kokea perehdytyksen myös hieman laajemmin. Työturvallisuuslain 14§ määrittää työntekijälle annettavasta opetuksesta ja ohjauksesta. Siinä määrätään muun muassa työnantajan tehtävästä perehdyttää työntekijä riittävästi työhön, työ- ja tuotantomenetelmiin, työpaikan työolosuhteisiin, työvälineisiin ja niiden oikeanlaiseen käyttöön. Lisäksi ohjausta ja opetusta on täydennettävä tarpeen mukaan. (Työturvallisuuslaki 23.8.2002/738 §14).

Kokeneempi työntekijä osaa ja uskaltaa vaatia tarkempaa perehdytystä työpaikalla, mutta varsinkin nuorten ammattiin valmistuneiden perehdytykseen tulisi panostaa työturvallisuuden ja työssäjaksamisen vuoksi. Nuorten ohjaamisella ja mentoroinnilla voitaisiin parantaa uusien ammattilaisten uran alkua. Haastateltujen nuorten kohdalla niukalta vaikuttanut perehdytys ei näyttänyt vaikuttavan työssä viihtymiseen, mutta miten käy, kun heikomman ammatillisen itsetunnon ja osaamisen omaava nuori joutuu samaan tilanteeseen?

Haastateltavien joukko koostui nuorista, joilla lopulta oli käynyt hyvin ja opinnoissa oli saavutettu valmistumisvaihe. Myös työkokemusta oli lopulta onnistuttu hankkimaan opintojen aikana. Oppilaitokselta saatu tuki on siis tuottanut tulosta. Asetelmasta jää kuitenkin epäily, että valikoituiko haastateltavien joukko siitä syystä, että jokin heidän taustassaan, persoonassaan tai työtaidoissa lopulta kantoi opintojen loppusuoralle saakka? Oppilaitoksen tuen avulla myös heikommin pärjäävät opiskelijat voivat lopulta suorittaa tutkinnon, mutta työelämään siirtymisessä ja työpaikalla toimimisessa voi tulla vastaan ongelmia. Varsinkin jos perehdytys on puutteellista, nuori ei itse uskalla kysyä apua tai muun työyhteisön suhtautuminen uusiin työntekijöihin on vastahakoista.

Rimaa hiipien valmistuvien opiskelijoiden tilanteen selvittäminen jää tässä vaiheessa spekuloinnin asteelle, sillä haastateltavien ammatillisesta osaamisesta ei jäänyt puutteellista kuvaa. Haastattelujen pohjalta ei voida myöskään vetää tarkempia johtopäätöksiä, mikä juuri näiden nuorten ominaisuuksissa tai persoonallisuuksissa vaikutti hyvään

lopputulokseen. Voidaan kuitenkin todeta, että terve luottamus omaan itseensä kertoo onnistumisen kokemuksista koulutuksen aikana ja työuran alussa.

Laura Pylväs selvitti väitöskirjatutkimuksessaan ammatillisen koulutuksen huippuoppilaiden kokemuksia omista taidoistaan ominaisuuksistaan menestyttyään WordSkills -ammattitaitokilpailussa. Opiskelijoiden itsensä, sekä työpaikkojen ammattilaisten näkökulmasta tärkeimpinä ammatillisen opiskelijan ominaisuuksina nousivat esiin kädentaidot, matemaattis- looginen ajattelu, sekä itsesäätelykyvyt. (Pylväs 2018: 44.) Opinnäytetyön haastatteluiden osalta opiskelijoiden kädentaidot ja ammatillinen osaaminen ei siis näyttänyt puutteellisena, mutta yhteisten aineiden osien suorittaminen vaatii keskittymistä ja erilaisia kognitiivisia taitoja, jotka nousevat esille opintojen kestoa pidentävänä tekijänä.

Opinnäytetyö ja siinä tehdyt haastattelut on käsitelty eettisesti ja huomioiden haastateltavien yksityisyydensuoja. Haastateltavien vähäisestä määrästä johtuen, ei johtopäätöksiä voida pitää täysin yleistettävänä, vaan kokonaisuutta on katsottava yksittäisenä otantana, jossa kuvataan pajatyypistä opiskelumuotoa. Opinnäytetyön luotettavuutta kuitenkin lisää tulosten ollessa linjassa VTV:n raportoiimiin haasteisiin erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden haasteisiin löytää työssäoppimispaikkoja yrityksistä (Valtiontalouden tarkastusviraston tarkastuskertomus 2021: 32). Ammatikoulutuksen uudistusta ja erityisesti työelämälähtöisyyden järjestymistä erityistä tukea tarvitsevien nuorten kohdalla tulisi jatkossa tutkia lisää.

7 Pohdinta

Opinnäytetyön tavoitteena oli teemahaastatteluiden keinoin perehtyä nuorten ammatillista koulutusta käyvien opiskelijoiden kokemuksiin työelämään siirtymisestä tilanteessa, jossa työharjoitteluiden kautta yrityksiin ja työpaikkoihin tutustuminen ei toteutunut perinteisen mallin mukaisesti. Samalla opinnäytetyö tekee katsausta viimeisen reilun viiden toista vuoden ajalta Suomessa toteutettuun työvoima- ja koulutuspolitiikkaan, joilla on haettu ratkaisuja muun muassa nuorisotyöttömyyteen ja koulutuksien keston. (Valtioneuvosto 2015: 17–18.) Ammattikoulussa tehtyjen haastatteluiden ja ammatillista koulutusta käsittelevän aihepiirin vuoksi opinnäytetyössä keskityttiin tarkastelemaan erityisesti myös vuoden 2018 ammattikoulu-uudista ja siitä johtuneita muutoksia opiskelijoiden arjen kannalta.

Aihe on yhä ajankohtainen vuonna 2023, kun ammatillisesta uudistuksesta on kulunut viisi vuotta. Tarve uudistukselle nousi työelämän tarpeiden muutoksista, joissa osaajilta vaaditaan yhä nopeampaa, dynaamisempaa ja joustavampaa tapaa omaksua uusia asioita työelämässä (Tapani ym. 2019: 5). Uudistusta edeltävässä valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarjan raportissa painotettiin ammatillisen koulutuksen osaamisperusteisuuden lisäämistä ja työelämän tarpeita. Raportissa painotettiin lisäksi erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden huomioiminen koulutuksen järjestämisessä, johon tämä opinnäytetyö osaltaan keskittyy. (Räisänen & Goman 2018: 93.)

Haastatteluiden perusteella tehtyjen huomioiden osalta vaihtoehtoisille koulutusratkaisuille on tarvetta. Tutkinon suorittaminen ja valmistuminen näyttäytyy nuorille rakennusalan opiskelijoille merkittävänä asiana. Toisaalta yhteiskunnan ja työelämän näkökulmasta pelkästään valmistuminen ei vielä takaa toivottua tulosta, eli nuoren osaavan ammatillaisen pärjäämistä työelämässä ja ensimmäisen työpaikan löytymistä. Haastatteluihin valikoituneiden nuorten lopullisena haasteena näyttäytyi lopulta yhteisten aineiden osien suorittamisesta johtuva opintojen venyminen. Kieliä- tai matemaattisia aineita vähän kerrassaan suorittaessa opiskelijat toki pystyivät osallistumaan ammatillista osaamista ja kädentaitoja kehittävään työhön muun pajaryhmän mukana, mutta valmistuminen saattoi tästä johtuen usein venyä yli puolella vuodella. Tällainen koulutuksen pitkityminen ei liene toivottavaa tai resurssitehokasta varsinkaan yhteiskunnan näkökulmasta.

Yhtenäisten tutkintotavoitteiden arviointi ja toteutuminen on tasapuolista ja lähtökohtaisesti oikeudenmukaista opintonsa normaalin tahtiin suorittavan opiskelijan näkökulmasta. Myös osaamisen arvioinnin ja opiskelijan jatkokoulutautumisen näkökulmasta kriteerien asettaminen on tärkeää. Ammattikorkeakoululain § 25 ja yliopistolain § 37 määrittävät hakukelpoisuuden korkeakouluopintoihin ja molemmissa mainitaan ylioppilastutkinnon ohella kelpoisuusvaatimukseksi ammatillisen perustutkinnon, ammattitutkinnon tai erityisammattitutkinnon suorittaminen (Ammattikorkeakoululaki 2014/932 § 25; Yliopistolaki 2009/558 § 37). Yhteisten aineiden osien sisällyttämisellä tutkintoon pyritään varmistamaan opiskelijan valmiudet jatko-opintoihin, mutta ovat samalla osa yhteiskunnan tarjoamaa sivistystä.

Käytännönläheisen osaamisen kouluttaminen ja elinkeinoelämän tarpeisiin vastaavan opetuksen painottamisen ristiriita, yhteiskunnan tarjoaman yleisen sivistyksen opetuksen välillä ei ole uusi aihe Suomessa. Jo vuonna 1842 Johan Vilhelm Snellman kirjoitti Valtio-opissaan humanistisen sivistyksen merkityksestä koulutuksen filosofisena osa-alueena, joka ei menetä merkitystään käytännöntiedon muuttuessa, vaan ohjaa ihmisen ymmärrystä tavoitella elämässä pysyväluonteisempia asioita kuten kauneutta materiaan sijaan. Snellmanin mukaan hänen aikalaisensa pelkäsivät erilaisten porvarillisten ja käsityöläisten koulujen rapauttavan klassiset ihanteet. Vastapainona käytännön taitojen opetukselle Snellman korosti muun muassa historian, filosofian, kreikan ja latinan kielen opiskelua sekä latinaksi kirjoitettujen klassisten teosten lukemisesta. (Snellman 1842: 154.)

Vaikka ammatillisen tutkinnon yhteisten aineiden osien sisältö ei nykypäivänä täysin vastaa Snellmanin suosimia oppiaineita, on ammatillisessa koulutuksessa yhä nähtävissä Snellmanilaista sivistyksen ajattelua. Nykypäivänä tieto vanhenee ja muuttuu entistä nopeammin, mutta sivistys ja sen ihanne näyttää kuitenkin kestävänsä vuosisadasta toiseen. Sivistyksen merkityksen paluusta kertoo myös Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitran Sivistys+ -projekti ja sen kannanotot tulevaisuuden Suomelle (Tamminen 2022).

Sivistyksen lisäksi ammatillisen koulutuksen uudistusta ja muita aikaisemmin mainittuja koulutuspoliittisia uudistuksia on perusteltu elämänmittaisen ja jatkuvan oppimisen käsitteellä. Opinnäytetyössä haastatettujen nuorten vastauksista korostui positiivisuus, huolettomuus ja vankkumaton usko tulevaisuuteen, ammattiin valmistautumisen kynnyksellä. Toisaalta Turun yliopiston tutkijaprofessori Heikki Kinnari varoittaa jatkuvan oppimisen luovan vakiintunutta eetosia työelämään, jonka mukaan kansalaisen on toistuvasti todistettava oma osaamisen ja pystyväisyytensä kehittymällä aina työmarkkinoiden tarpeiden mukaan tai tiputtava työelämän kyydistä. Tällainen ajattelumalli lisää Kinnarin

mukaan neuroottista kansalaisuutta, jolloin vapaus ihmisen omista valinnoista jää toissijaiseksi ja ihmisen päätöksiä ohjaa enemmänkin pelko ja ahdistus työllistymisestä. (Kinari 2020: 315.)

Vuonna 2018 opetusministeriön asettama työryhmä Visio 2030 esitti tavoitteen, jonka mukaan tulevaisuudessa vähintään 50 prosenttia suomalaista nuorista suorittaisi korkeakoulututkinnon. Korkealla koulutustasolla parannettaisiin Suomen vetovoimaa ja kilpailukykyä. Tavoitteen toteutumiseksi työryhmä listaa tarvittavista muutoksista muun muassa yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen opiskelijavalintojen tehostamista, opintoihin ohjautumista, teknologian ja tekoälyn hyödyntämistä opiskelussa, sekä joustavuuden lisäämistä opintojen suorittamisessa elämän eri vaiheissa. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2018c: 4-6.) Opinnäytetyössä tehtyjen haastatteluiden perusteella suoraan korkeakouluopintoihin siirtyminen ei näyttäyty realistiselta tässä vaiheessa, muttei poissulje myöhempiä opintoja korkeakoulussa. Tutkimukset ihmisen psykologisesta kehittämisestä viittaavat siihen, että varhain kehittyvät pojat, sekä myöhään kehittyvät tytöt suoriutuvat paremmin koulussa (Susman & Rogol 2004: 29–35). Kokemus työelämästä ja siellä tarvittavista taidosta voi hyvinkin herättää kiinnostuksen kouluttautua myöhemmin.

Tällä hetkellä lainsäädäntö ja yhteiskunta ohjaa nuoria suorittamaan tutkinnon, vaikka se kestäisi miten pitkään tahansa ja voi pahimmassa tapauksessa olla esteenä työmarkkinoille pääsyssä, kun tutkintoa ei ole ja nuorella on vaikeuksia suorittaa yhteisten aineiden osia. Esimerkiksi työttömäksi jäävä alle 25-vuotias nuori ei voi saada työttömyysetuutta, jos hän ei ole suorittanut peruskoulun tai lukion jälkeistä ammatillisia valmiuksia antavaa koulutusta, eikä ole hakenut kevään yhteishaussa vähintään kahta opiskelupaikkaa tai jättänyt aloittamatta syyslukukauden alussa opinnot (Työttömyysturvalaki luku 2 § 13). Oikeus työttömyysetuuteen voi tuki palautua myös ammattikouluttautumattomalle nuorelle, jos nuori osallistuu 21 viikon ajan työllistymistä edistävään toimenpiteeseen, toimii 21 viikkoa päätoimisena yrittäjänä tai täyttää työssäoloehdon (Työttömyysturvalaki luku 2a § 10). Usein edellä mainittujen ehtojen toteutuminen voi olla vaikeaa, jos nuoren työsuhteet koostuvat pätkätöistä tai yksittäisistä vuoroista esimerkiksi henkilöstövuokrausyrityksen kautta.

Toki jo nykyinen lainsäädäntö mahdollistaa opintoihin hakemisen sijasta korvaavan toiminnan järjestämisen, kun perusteena ovat nuoren esimerkiksi nuoren terveydentila, oppimisvaikeudet tai kielitaito. (Työttömyysturvalaki luku 2 § 14.) Tällöin työllistymissuunnitelmassa tai sitä korvaavassa suunnitelmassa on mahdollisuus sopia korvaavista toimenpiteistä, kuten esimerkiksi osallistumisesta työtoimintaan tai erilaisiin Kelan

kuntoutuksiin. Tällainen esimerkiksi voi olla nuorille suunnattu NUOTTI-valmennus, jonka kautta nuori saa yksilöllistä ohjausta elämäntilanteensa mukaan (NUOTTI-valmennus 2023).

Opinnäytetyössä tehtyjen haastatteluiden tuloksissa toinen tärkeä teema oli moniammatillisen avun tarjoaminen. Opintoihin ohjautuvien ja opiskelujen aikana tukea tarvitsevien nuorten kohdalla moniammatillinen yhteistyö nouseekin keskeiseksi työväliseksi viranomaisten ja koulutuksen järjestäjien välillä. Haastateltujen nuorten kohdalla merkittäviä ammattilaisia vaikuttivat olevan erityisopettajat, opinto-ohjaajat ja muu opiskeluhuollon henkilökunta. Myöhemmässä vaiheessa myös työllisyshoidon viranomaiset voivat tulla tärkeään rooliin, jos saatu koulutus ei työllistäkään nuorta pitemmällä aikavälillä.

Koulutusmuotona pajatyypin opiskelu onnistuu siinä, että oppilas saa erityisopettajan tukea ja yhteisten aineiden opettajan joustavuus järjestyy luontaisesti kouluviikon ajalle. Tämä käytäntö sai kiitosta haastatelluilta opiskelijoilta ja on linjassa Elisa Salmen väitöskirjatutkimuksen tulosten kanssa, jonka mukaan välitön tuki yhtenäisten aineiden opettajalta vähensi turhautumisen vaikutusta motivaatioon ja keskittymisen herpaantumista toisaalle. (Salmi 2022: 63).

Haastatteluiden osalta merkittäväksi huomioksi nousi myös tuen tarpeen tunnistaminen. Nuoret eivät itse kokeneet tarvitsevansa tukea. Erityisopettajalta saadun avun lisäksi nuorilla oli vaikeaa tunnistaa heidän jo opintojen aikana saamia tukitoimia, joten tuen tarpeen tunnistaminen ja avun tarjoaminen jää jatkossakin koulutuksesta vastaavalle verkostolle. Erityisesti opinto-ohjauksen merkitys tutkintoon valmistavan koulutuksen aikana näyttäisi korostuvan eteenpäin ohjaavana tekijänä. Haastateltavat olivat kokeilleet useita eri aloja ennen rakennussalalle pääymistä. Vuonna 2015 Dana Vertsbergerin ja Itamar Gatin kahden vuoden seurantatutkimuksen mukaan opintoihinsa ohjausta saaneet henkilöt vaihtoivat alaa harvemmin, kuin ilman ohjausta jääneet. (Vertsberger & Gati 2015:158.)

Jatkotutkimuksena olisikin tärkeä selvittää opinto-ohjauksen merkitystä esimerkiksi opintojen keston, alan vaihtamisen ja mahdollisen keskeyttämisten osalta. Opinto-ohjausta on jo nyt tuotu osaksi paikallista työllisyyden hoitoa esimerkiksi Kuopion seudun työllisyyden kuntakokeilussa, jossa Savon ammattiopiston opinto-ohjaajat ovat työskennelleet osana moniammatillisia tiimejä. Opinto-ohjaajien työhön sisältyy muun muassa asiakkaiden osaamisen kehittämistarpeiden-, opiskeluvälmiuksien- ja motivaation tunnistamista, sekä palveluiden ja asiakasprosessien kehittämistä. (Ammatillisen opinto-

ohjaajan palvelun hankintasopimus.) Kolmannen työllisyyden kuntakokeilun ja opinto-ohjauksen työn tuloksia joudutaan vielä odottamaan, mutta ohjatusti opintoihin valmistautuminen ja ammattilaisen kanssa käydyt etukäteen tehdyt soveltuvuuden arvioit voivat onnistuessaan parantaa opiskelijoiden valmistautumista koulutukseen ja toivottavasti myös vähentää keskeytyksiä.

Sanna Marinin hallitusohjelman tavoite, että kaikki peruskoulun päättävät nuoret suorittaisivat toisen asteen tutkinnon, on tärkeä ja kunnianhimoinen. Oppivelvollisuusiän nostaminen ohjaa nuoria soveltuvan jatkokoulutuksen äärelle. Tavoite perustuu tasa-arvoiselle ajattelulle, joka mahdollistaisi kaikkien suomalaisten kouluttautumisen heidän kykijensä mukaan. (Valtioneuvosto 2021.) Kuitenkin tilanteessa, jossa yhteisten aineiden osien suorittaminen estää nuoren siirtymisen työelämään on vaarallinen ja nuorelle työpaikan saamiseksi voisi olla myös muita keinoja, kun työhön riittävät ammatillisen taidot ovat kunnossa.

Jatko-opintoihin pääsyn varmistaminen on tärkeää ja tasa-arvoista, mutta pystyttäisiinkö jatko-opinto-oikeuden saavuttamiseksi tulevaisuudessa vastaamaan esimerkiksi lyhyillä valmennuksilla tai yhteisten aineiden osien suorittamiseen keskittyvällä koulutuksella? Tämä jatkokoulutus lopulta antaisi oikeuden hakeutua korkeakouluun. Tälläkin hetkellä tutkintoon valmentavassa koulutuksessa voi valmistautua peruskoulun jälkeisiin opintoihin lukiota ja ammatillista koulutusta varten. (Opetushallitus 2023.) Olisiko samankaltaista järjestelyä mahdollista toteuttaa myös korkeakouluopinto varten tilanteissa, jolloin aikaisemmin nuoruudessa opinnot olisivat keskittyneet käytännönläheisempään kouluttautumiseen. Ammatillisen osatutkinnon suorittamalla työllistyminen on mahdollista, jos rahkeet eivät riitä koko tutkinnon suorittamiseen. Elämänmittaisen oppimiseen kuuluu mahdollisuus palata opintojen pariin myös myöhemmin, jos elämäntilanne on muuttunut ja työelämä on kypsyttänyt opiskeluvalmiuksia.

Kuluva vuosikymmen tulee näyttämään, toteutuvatko koulutuspoliittiset visiot korkeakoulutuksen suorittavista suomalaista. Tavoitteeseen päästäksemme, on ensiarvoisen tärkeää huomioida myös alempien koulutusasteiden ja perusopetuksen luoma pohja jatkuvalla oppimiselle. Kuten tässä opinnäytetyössä haastateltujen nuorten kokemukset osoittavat, eivät kaikki koulutus- tai työllistymispolut ole samanlaisia tai aina suoraviivaisia. Tällöin korostuu elämänvaiheiden nivelkohdat ja niissä tarjottava yhteiskunnan apu.

Koronaepidemian kaltaiset yllättävät yhteiskunnalliset kriisit tai muutokset on mahdollista ennakoita ja niillä voi olla kauaskantoiset seuraukset nuorten elämässä. Kuitenkin

vakaat yhteiskunnan rakenteet ja niitä ylläpitävät viranomaiset, yhdessä muiden toimijoiden kanssa pystyvät jatkossakin tukemaan suomalaista yhteiskuntaa ja sen kilpailukykyä. Nuorissa on yhä tulevaisuus, kunhan annamme yhteiskuntana heille tarvittavat välineet ja mahdollisuuden.

Lähteet

Aktiivimalli pähkinänkuoressa 2019. Aktiivimallin vaikutusten arviointi. Väkiraportti 3.5.2019. Saatavana osoitteessa: <<https://tem.fi/documents/1410877/16313198/Aktiivimallin+vaikutusarviointin+v%C3%A4liraportti+05-2019.pdf/b4edfbe1-0a76-ecb6-b57b-93e2984e129b/Aktiivimallin+vaikutusarviointin+v%C3%A4liraportti+05-2019.pdf?t=1573202196000>>

Ammatillisen opinto-ohjaajan palvelun hankintasopimus. Kuopion kaupunki. Saatavana osoitteessa: <<http://publish.kuopio.fi/kokous/2020701604-8-3.PDF>> Luettu 9.2.2023.

Ammattibarometri syyskuu 2022. TEM työvälitystilastot tammikuu – kesäkuu 2022. Saatavana osoitteessa: <<https://www.ammattibarometri.fi/karta2.asp?vuosi=21ii&ammattikoodi=9313&kieli=fi>> luettu 8.1.2023

Ammattikorkeakoululaki. Annettu Helsingissä 14.11.2014. Saatavana osoitteessa: <<https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20140932#P25>> Luettu 8.4.2023

Annala, Mikko & Hokkanen, Lari & Laasonen, Valtteri & Pyykkönen, Jussi & Ranta, Tommi & Sarkia, Katri & Valtakari, Mikko 2019. Työvoima- ja yrityspalvelujen alueellisten kokeilujen toiminta- ja arviointitutkimus. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 1/2019. Saatavana osoitteessa: <<http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161266/1-2019-Ty%C3%B6voima-%20ja%20yrityspalvelujen%20alueellisten%20kokeilujen%20toiminta-%20ja%20arviointi.pdf>>

Arnkil, Robert & Spangar, Timo & Jokinen, Esa & Tuusa, Matti & Pitkänen, Satu 2015. Kokonaisvoima-varat käyttöön työllisyyden edistämiseksi. Työllisyyden kuntakokeilun (2012–2015) seurantatutkimuksen loppuraportti. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja. Työ ja yrittäjyys 47/2015. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö. Saatavana osoitteessa: <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/74965/TEM-jul_47_2015_web_10072015.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Eriksson, Susan 2017. Palvelujärjestelmän ammattilaisten käsitykset oppimisvaikeuksista ja erityisen tuen tarpeesta nuorten siirtymävaiheissa koulutuksesta työelämään. Teoksessa: Aaltonen, Sanna & Kivijärvi, Antti (toim.) 2017. Nuoret aikuiset hyvinvointipalvelujen käyttäjinä ja kohteina. Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura Verkkojulkaisuja 136, Tiede. s. 79–101. Saatavana osoitteessa: <https://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/nuoret_aikuiset_hyvinvointipalvelujen_kayttajina_ja_koh-teina_lopullinen.pdf>

Eskola, Jari. & Suoranta, Juha. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Vastapaino. Tampere.

HE 51/2017. Hallituksen esitys. Annettu Helsingissä 11.5.2017 <https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/HallituksenEsitys/Sivut/HE_51+2017.aspx> Luettu 1.10.2023.

HE 167/2021. Hallituksen esitys. Annettu Helsingissä 7.10.2021. Saatavana osoitteessa: https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/HallituksenEsitys/Sivut/HE_167+2021.aspx Luettu 15.3.2023

HE 173/2020. Hallituksen esitys. Opetus ja kulttuuriministeriö. Annettu Helsingissä 15.10.2020. Saatavana osoitteessa: <https://okm.fi/paatos?decisionId=0900908f806e27cc>> Luettu 9.4.2023

HE 209/2016. Hallituksen esitys. Annettu Helsingissä 20.10.2016. Saatavana osoitteessa <https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/KasittelytiedotValtiopaivaasia/Sivut/HE_209+2016.aspx>

Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 2018. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Gaudeamus, Helsinki

Hirsijärvi, Sirkka & Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2015. Tutki ja kirjoita. Tammi, Helsinki

Isoherranen, Kaarina 2012. Uhka vai mahdollisuus –moniammatillista yhteistyötä kehittämässä. Akateeminen väitöskirja. Helsingin yliopisto, sosiaalitieteiden laitos. Saatavana osoitteessa: <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/37493/isoherranen_vaitoskirja.pdf>

Kinnari, Heikki 2020. Elinikäisestä kasvajasta kykypääomakoneeksi - Elinikäinen oppiminen yrittäjämäisen talouden aikakaudella. Teoksessa Aikuiskasvatus 4/2020. Saatavana osoitteessa: <<https://journal.fi/aikuiskasvatus/article/view/100535/58059>> Luettu 8.4.2023.

Kerminen, Päivi 2015. Työllistymistä edistävä monialainen yhteispalvelu (TYP). TYP-aluekierros 19.1.–19.2.2015. Työ- ja elinkeinoministeriö. Saatavana osoitteessa: <<https://www.kunta.tv/wp-content/uploads/2016/10/TEM-P%C3%A4ivi-Kerminen-22.1.-Helsinki.pdf>>

Kesä, Mikko 2018. Alueelliset työllisyyskokeilut ylittivät tavoitteensa selvästi. Julkaisussa Näkökulmia kuntien onnistuneista työllisyyskokeiluista. Kuntaliitto 2018. Saatavana osoitteessa <https://www.kuntaliitto.fi/sites/default/files/media/file/Tyo%CC%88Iisyyskokeilu_0.pdf>

Laki ammatillisesta koulutuksesta. Annettu Naantalissa 11.8.2017. Saatavana osoitteessa: <<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2017/20170531>>

Laki julkisesta yritys- ja työvoimapalvelusta. Annettu Helsingissä 28.12.2012. Saatavana osoitteessa: <<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2012/20120916>>

Laki työllistymistä edistävästä monialaisesta yhteispalvelusta. Annettu Helsingissä 30.12.2014. Saatavana osoitteessa: <<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141369>>

Laki tutkintokoulutukseen valmistavasta koulutuksesta. Eduskunnan päätöksen mukaisesti 30.12.2020. Saatavana osoitteessa: <<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2020/20201215>>

Lehikoinen, Anita & Saarniaho, Rami & Suikkanen, Asko 2002. Oppimisella osallisuutta – vastauksia työn murrokseen. Sitran raportteja 29. Helsinki 2002. Saatavana osoitteessa: <<https://www.sitra.fi/app/uploads/2017/02/raportti29-2.pdf>>

Lämsä, Riikka & Ahonen, Sanna & Appelqvist-Schmidlechner, Kaija & Tuulio-Henriksson, Annamari 2018. Neuropsykiatrisesti oireilevien nuorten palveluista ja palvelukokemuksista. Teoksessa Gissler, Mika (toim.) & Kekkonen, Marjatta (toim.) & Känkänen Päivi (toim.) Nuoret palveluiden pauloissa & Nuorten elinolot -vuosikirja 2018. Helsinki: Punamusta Oy. s.124–134. Saatavana osoitteessa: <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/137198/THL_TEE030_2018.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Määttä, Anne 2012. Perusturva ja Poiskäännyttäminen. Akateeminen väitöskirja. Helsingin yliopisto, valtiotieteellinen tiedekunta. Saatavana osoitteessa: <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/140360/A_36_ISBN%209789524931762.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Määttä, Mirja 2007. Yhteinen verkosto? Tutkimus nuorten syrjäytymistä ehkäisevistä poikkihallinnollisista ryhmistä. Akateeminen väitöskirja. Helsingin yliopisto, sosiologian laitos. Saatavana osoitteessa: <<https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/23454/yhteinen.pdf?seque>>

NUOTTI-valmennus 2023. Kela. Nuotti-valmennus. Päivitetty 7.2.2023. Saatavana osoitteessa <<https://www.kela.fi/nuotti-valmennus>> Luettu 9.4.2023

Opetus- ja kulttuuriministeriö 2018a. Ammatillisen koulutuksen reformi. Saatavana osoitteessa: <<https://okm.fi/amisreformi>> Luettu 3.3.2020

Opetus- ja kulttuuriministeriö 2018b. Mikä muuttuu ammatillisessa koulutuksessa opiskelijalle. Saatavana osoitteessa: < <https://okm.fi/documents/1410845/4297550/OKM+AKR+mika+muuttuu+opiskelija.pdf/6952c82f-92af-4c9d-853b-7e1ed1b3ed7b/OKM+AKR+mika+muuttuu+opiskelija.pdf> > Luettu 13.3.2023

Opetus- ja kulttuuriministeriö 2018c. Saatavana osoitteessa: <https://okm.fi/documents/1410845/12021888/Visioty%c3%b6ryhmien+yh-teinen+taustaraportti_v2.pdf/d69fc279-d6a9-626d-deac-712662738972/Visioty%c3%b6ryhmien+yhteinen+taus-taraportti_v2.pdf.pdf> Luettu 9.4.2023.

Opetushallitus 2023. Opetushallitus. Koulutus- ja tutkinnot. Mitä on tutkintokoulutukseen valmentava koulutus (TUVA)? Saatavana osoitteessa: <<https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/mita-tutkintokoulutukseen-valmentava-koulutus-tuva>> Luettu 10.4.2023

Pekkarinen, Elina & Myllyniemi, Sami (toim.) 2017. Opin polut ja pientareet. Nuorisobarometri 2017. Saatavana osoitteessa: <https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2018/03/Nuorisobarometri_2017_WEB.pdf>

Pylväs, Laura 2018. Development of Vocational Expertise and Excellence in Formal and Informal Learning Environments. Akateeminen väitöskirja. Tampereen yliopisto,

kasvatustieteenlaitos. Saatavana osoitteessa: < <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/103014/978-952-03-0664-9.pdf?sequence=1&isAllowed=y>>

Räisänen, Anu & Goman, Jani 2018. Anu Räisänen ja Jani Goman Ammatillisen koulutuksenosaamisperusteisuus, asiakaslähtöisyys ja toiminnan tehokkuus. Poliittikkatoimien vaikutusten arviointi (ex ante). Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 86/2017. Saatavana osoitteessa: < https://karvi.fi/wp-content/uploads/2018/01/Os-perusteisuus_poliittikkatoimien-arviointi_KARVI_VNTEAS.pdf>

Saarinen, Heidi 2022. Perehdyttämällä kohti parempaa suoriutumista. Toimintatutkimus perehdyttämisen prosessin kehittämiseksi teollisuusyrityksessä. Akateeminen väitöskirja. Vaasan yliopisto. Saatavana osoitteessa: < <https://osuva.uwasa.fi/bitstream/handle/10024/14642/978-952-395-042-9.pdf?sequence=2&isAllowed=y>>

Salmi, Elisa 2022. Motivaatio, oppimisvaikeudet ja ammatillisten opintojen loppuun suorittaminen. Akateeminen väitöskirja. Jyväskylän yliopisto. Saatavana osoitteessa: < https://www.jyu.fi/edupsy/fi/tohtorikoulu/kasvatustieteiden-tohtoriohjelma/valmistuneet-vaitoskirjat/978-951-39-9055-8_vaitos_2022_03_18_jyx.pdf> Luettu 9.4.2023.

Savolainen, Janne & Virnes, Elise & Hilpinen, Merja & Palola, Elina 2015. Nuorisotakuu-työryhmän loppuraportti ja suositukset jatkotoimiksi. Työ- ja Elinkeinministeriön julkaisuja. Edita Publishing Oy / Ab / Ltd. Saatavana osoitteessa: < https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/74962/TEMjul_19_2015_web_19032015.pdf?sequence=1&isAllowed=y> Luettu 10.10.2022

Savon ammattiopisto: Koulutusalat. Hakijalle. Saatavana osoitteessa: < <https://sakky.fi/fi/hakijalle/koulutusalat>>

Savon ammattiopisto: Kuntayhtymä. Saatavana osoitteessa: <https://sakky.fi/fi/kuntayhtyma>> Luettu 2.2.2023

Snellman, Johan Vilhelm 1842. Valtiooppi. Teoksessa Savolainen, Raimo päätoimittaja & Linnavalli, Sari toimitussihteeri & Selovuori, Jorma toimitussihteeri 2001. J.V.Snellmanin kootut teokset. Opetusministeriö: Helsinki.

Suomen virallinen tilasto. Työttömät työnhakijat eri ryhmissä, palveluissa olevat ja avoimet työpaikat kuukauden lopussa. Saatavana osoitteessa: < https://pxdata.stat.fi/PxWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin__tyonv/statfin_tyonv_pxt_12r5.px/table/tableViewLayout1/>

Suomen virallinen tilasto 2020. Ammatillisen koulutuksen käyttömenot 2020. Saatavana osoitteessa: < https://pxdata.stat.fi/PxWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin__kotal/statfin_kotal_pxt_12g6.px/table/tableViewLayout1/>

Suomen virallinen tilasto. Opintojen kulku. Saatavana osoitteessa: https://stat.fi/til/opku/2020/opku_2020_2022-03-17_fi.pdf Luettu 1.2.2023

Susman, Elizabeth & Rogol, Alan 2004. Puberty and psychological development. Teoksessa Lerner, Richard & Steinberg, Laurence 2004. Handbook of adolescent psychology s. 15-44. John Wiley & Sons, Inc., Hoboken, New Jersey.

Tamminen, Tuomo 2022. Eläköön sivistys. SITRAN selvityksiä nro. 216. Saatavana osoitteessa: <<https://www.sitra.fi/julkaisut/elakoon-sivistys/#kirjoittajasta>> Luettu 8.4.2023.

Tilastokeskus. Aktivointiaste. Saatavana osoitteessa: <https://tilastokoulu.stat.fi/verkkokoulu_v2.xql?page_type=sisalto&course_id=tkoulu_tmt&lesson_id=4&subject_id=1>

TEM raportteja 8/2012. Nuorten yhteiskuntatakuu 2012. Saatavana osoitteessa: <<https://docplayer.fi/3115418-Tem-raportteja-8-2012-nuorten-yhteiskuntatakuu-2012.html>> Luettu 3.2.2022

TE-palvelut 2024 -uudistus. Työ- ja elinkeinoministeriö. TE-palvelut 2024 -uudistus. Saatavana osoitteessa: <<https://tem.fi/te-palvelut-2024-uudistus>> Luettu 10.4.2023

Tutkintojen perusteet 2022. Yhteiset tutkinnon osat ammatillisissa perustutkinnoissa. Opetushallitus. Saatavana osoitteessa: <<https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/tutkintojen-perusteet>> Luettu 5.1.2023

Tuva-koulutus 2022 Savon ammattiopisto. Savon ammattiopisto. Hakijalle. Yhteishaku. Tuva-koulutus. Saatavana osoitteessa: <<https://sakky.fi/fi/hakijalle/yhteishaku/tuva-koulutus>> Luettu 2.10.2022

Työllisyyskokeilut. Työ- ja elinkeinoministeriö. Saatavana osoitteessa: <<https://tem.fi/tyollisyyskokeilut>> Luettu 10.4.2023

Työturvallisuuslaki. Eduskunnan päätöksen mukaisesti 23.8.2002. Saatavana osoitteessa: <<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2002/20020738>>

Työuralle kiinnittyminen. Työterveyslaitos 2023. Saatavana osoitteessa: <<https://www.ttl.fi/teemat/tyohyvinvointi-ja-tyokyky/tyoura/tyouralle-kiinnittyminen>>. Luettu 1.3.2023>

Valtioneuvosto 2003. Pääministeri Matti Vanhasen hallituksen ohjelma 2003. Saatavana osoitteessa: <<https://valtioneuvosto.fi/documents/10184/369117/hallitusohjelma-vanhanen.pdf/da627124-c0ee-4015-9642-197b11013c02/hallitusohjelma-vanhanen.pdf?t=1414592527000>> Luettu 10.10.2022

Valtioneuvosto 2011. Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelma 2011. Saatavana osoitteessa: <<https://valtioneuvosto.fi/documents/10184/147449/Kataisen+hallituksen+ohjelma/81f1c20f-e353-47a8-8b8f-52ead83e5f1a/Kataisen+hallituksen+ohjelma.pdf>> Luettu 14.3.2022

Valtioneuvosto 2015. Ratkaisujen Suomi, Pääministeri Juha Sipilä Hallituksen strateginen ohjelma. Hallituksen julkaisusarja 10/2015. Saatavana osoitteessa: <https://valtioneuvosto.fi/documents/10184/1427398/Ratkaisujen+Suomi_FI_YHDIS-TETTY_netti.pdf> Luettu 10.12.2022

Valtioneuvosto 2016. Toimintasuunnitelma strategisen hallitusohjelman kärkihankkeiden ja reformien toimeenpanemiseksi 2015–2019. Hallituksen julkaisusarja 2/2016. Valtioneuvoston kanslia 2016. Saatavana osoitteessa: <<https://valtioneuvosto.fi/documents/10184/321857/Toimintasuunnitelma+strategisen+hallitusohjelman+k%C3%A4rkihankkeiden+ja+reformien+toimeenpanemiseksi+2015%E2%80%932019,+p%C3%A4ivitys+2016/305dcb6c-c9f8-4aca-bbbb-1018cd7a1fd8>> Luettu 10.12.2022

Valtioneuvosto 2019. Marinin hallitus. Hallitusohjelma. Strategiset kokonaisuudet. Osaamisen, sivistyksen ja innovaatioiden Suomi. Saatavana osoitteessa: <<https://valtioneuvosto.fi/marinin-hallitus/hallitusohjelma/osaamisen-sivistyksen-ja-innovaatioiden-suomi>> Luettu 10.4.2023

Valtiontalouden tarkastusviraston tarkastuskertomus 2021. Valtiontalouden tarkastusvirasto. Tarkastuskertomus. Ammatillisen koulutuksen reformi. Saatavana osoitteessa: <<https://www.vtv.fi/app/uploads/2021/03/VTV-Tarkastus-2-2021-Ammatillisen-koulutuksen-reformi.pdf>> Luettu 10.4.2023.

Vertsberger, Dana & Gati, Itamar 2015. The effectiveness of sources of support in career decision-making: A two-year follow-up. *Journal of Vocational Behavior* 89, 151–161.

Vilhjálmsdóttir, Guðbjörg & Dofradóttir, Andrea G. & Kjartansdóttir, Guðrún Birna 2011. Voice of users Promoting quality of guidance for adults in the nordic countries. Nordic Network for Adult Learning. Saatavana osoitteessa: <https://www.uhr.se/globalassets/syv/webbibliotek/metoder-och-begrepp/voice_of_users.pdf>

Vilkkä, Hanna 2015. Tutki ja Kehitä. PS-kustannus, Jyväskylä.

Virtanen, Anne & Collin, Kaija 2010. Työssäoppiminen ammatillisessa peruskoulutuksessa. Teoksessa *Työ, identiteetti ja oppiminen*, Eteläpelto, Collin ja Saarinen. WSOY 2010

Virtanen, Petri & Suonheimo, Maria & Lamminmäki, Sara & Ahonen, Päivi & Suokas Markku 2011. Matkaopas asiakaslähtöisten sosiaali- ja terveystalouden kehittämiseen. *Tekesin katsaus* 281/2011. Helsinki. Saatavana osoitteessa: <<https://www.businessfinland.fi/globalassets/julkaisut/matkaopas.pdf>>

Winqvist, Leena 2014. Nuorten yhteiskuntatakuusta nuorisotakuuseen. Teoksessa: Gretscher, Anu & Paakkunainen, Kari & Souto, Anne-Mari & Suurpää, Leena (toim.) 2014. *Nuorisotakuun arki ja politiikka*. Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto, julkaisuja 150, verkkojulkaisuja 76. s.78-83. Saatavana osoitteessa: <http://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/nuorisotakuun_arki_ja_politiikka.pdf>

Yliopistolaki. Annettu Helsingissä 24.7.2009. Saatavana osoitteessa: <<https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2009/20090558#P37>> Luettu 8.4.2023

Liite 1

Haastattelurunko

Taustatietoja

- Ikä
- Perhesuhteet
- Aikaisempi koulutus
- Työkokemus

Nykyiset opinnot

- Uravalinta ja syy, miksi aloitit opinnot?
- Kerro vapaasti opiskeluiden etenemisestä ja millaista palautetta olet saanut. (Tarvittaessa tarkentavia kysymyksiä)
- SYY MIKSI SIIRTÄNYT PAJARYHMÄÄN (luokittelu esim: elämänhallinta, terveys, mielenterveys, oppimisen vaikeudet, sosiaaliset syyt, joku muu mikä)
- Kuvaile muutosta ryhmään siirtymisen jälkeen.
- Millaista palautetta olet saanut nyt?
- Kuinka itse koet ammatillisen osaamisesi? (käsitys itsestä ammattilaisena)

Valmistumisen jälkeen tai juuri ennen sitä

- Tunnetko oman alan työnantajat? osaatko mainita niitä?
- Työnhakutaidot. Osaatko mielestäsi hakea töitä?
- Kuinka olet hakenut töitä?
- Onko työnhaun asiakirjat kunnossa?
- Mikä apu parhaiten edistäisi tilannettasi, mitkä ovat toiveesi tulevaisuuteen?
- Näetkö työllistymisessäsi haasteita tai esteitä?